

TT TEDENSKA TRIBUNA

din
20

TEDNIK
»SLOVENSKEGA
POROČEVALCA«

14 STRANI CLANKOV IN SLIK
Z VSEH PODROČIJ POLITIKE, ZNANOSTI
UMETNOSTI IN RAZVEDRILA

ZIVLJENJSKA RAVEN V LUČI PETLETNEGA PERSPEKTIVNEGA PLANA

POTROŠNIKOVA PETLETKA

Do l. 1961 naj bi se plače povišale za povprečno 34
do 40 odstotkov — česa bomo več kupovali —
200.000 novih stanovanj na leto

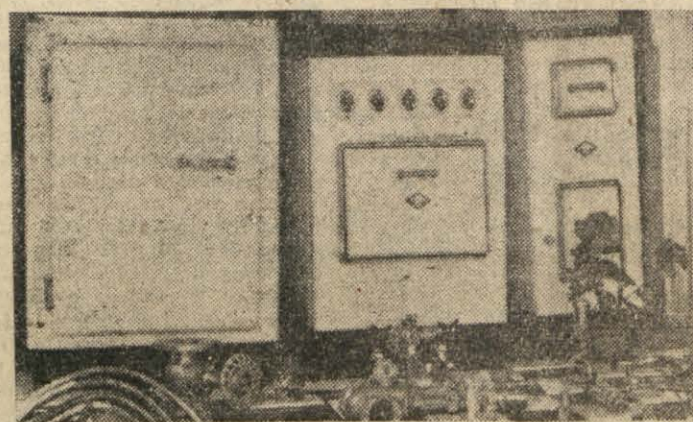
Ko v zadnjem času precej govorimo o petletnem perspektivnem planu našega gospodarstva, vsi brez razlike iščemo tiste podatke, ki nam pomagajo sestaviti »planček« osebne gospodarjenja. Z nekaj računi in razmišljanjem si potem lahko ustvarimo približno podobo o tem, kako se bo povečal osebni »budžet« in kako se bo krepilo naše osebno gospodarstvo ter način življenja, skratka — kako se bo dvigala naša življenjska raven.

Kakšna je torej ta podoba ob naporih, da bi bil poglavitni namen perspektivnega plana razvoja našega gospodarstva prav zagotovitev nenehnega dvigovanja osebne potrošnje in družbene življenjske ravni.

Dolgoletni napori za naš gospodarski razvoj nam napolnijo omogočajo, da bomo ob nadaljnjem povečanju proizvodnje in dohodkov odvajali veliko večja sredstva za dvig naše osebne potrošnje in s tem življenjske ravni. Brez dosedanjih gospodarskih uspehov in vseh tistih, ki jih po perspektivnem planu še nameravamo doseči, seveda, ne bi mogli na to niti misliti. Iz prazne vreče ni mogoče ničesar vzeti. Dvig osebne potrošnje si bomo morali torej z nečim zagotoviti — povečanjem števila zaposlenih ljudi, z zvišanjem plač na osnovi strokovne usposobljenosti in z dvigom delovne storičnosti ter z zvišanjem osebnih dohodkov kmetijskih proizvajalcev ob zvišanju poljedelski proizvodnji. Na tak

spodarskih organizacij glede na zvišanje storičnosti in večjo strokovno usposobljenost zaposlenih.

POTROŠNJA ELEKTRIČNIH APARATOV SE BO OD 0,14 KILOGRAMA NA PREBIVALCA V LETU 1956 DVIGNILA NA 0,26 KILOGRAMA V LETU 1961.

jemo, da bo vsak prebivalec pojedel namesto povprečno 25 kilogramov mesa, kolikor ga je pojedel v minulnem letu — v letu 1961 približno tri in pol kilograma več. Masti naj bi porabil ne več le okrog 8,1 kot v minulnem letu — temveč 11 kilogramov, sladkorja pa približno pet kilogramov več, to je — od 11,1 kilograma sladkorja v minulnem letu naj bi potrošnja poskočila v letu 1961 na približno 16 kilogramov na prebivalca.

BOLJE OBLEČENI,
VEČ KILOVATOV,
RADIJSKIH SPREJEMNIKOV
Itd.

Se večji skok lahko pričakujemo — kot smo že zapisali pri potrošnji industrijskih proizvodov. Lanj je vsak prebivalec porabil povprečno 8,10 metra tekstilnega blaga. 1961. leta naj bi jih porabil že 15,10 kv. metra. Več kot podvojila naj bi se tudi potrošnja električne energije v gospodinjstvu: od 33,90 naj bi poskočila na 81,98 kilovatih ur na prebivalca. V zvezi s tem bi narasli tudi nakupi električnih aparatov za gospodinjstvo, namesto nekaj manj kot sedem radijskih sprejemnikov na 1000 prebivalcev, pa naj bi jih imeli leta 1961 skoraj 15 na tisoč prebivalcev. Ta povečanja osebne potrošnje so mišljena samo na predmete, ki bi jih izdelali doma. Zato bodo toliko večja, kolikor bomo potrošnja, glede na potrebe na tržišču in možnosti plačilne bilance dopolnjevali z uvozom.

milijardi dinarjev. Predvsem bodo narasle investicije za razširitev materialne baze družbenega standarda, ki se bodo več kot podvojile — od dosedanjega povprečja 52,2 milijarde na približno 109 milijard dinarjev na leto. Če računamo pri tem, da bomo v tem času poskušali boljše organizirati potrošnjo, potem si nam ni težko predstavljati, da bo učinek še precej višji, kot ga lahko napovedujemo le suhe številke.

200.00 SREČNEŽEV NA LETO

V minulih letih si nismo mogli dovoljevati tolikšne stanovanjske in komunalne izgradnje, ki bi zadostila potrebam, zlasti glede na povečano število prebivalstva v mestih in industrijskih središčih. V zadnjih štirih letih (do leta 1956) smo investirali za stanovanjsko in komunalno izgradnjo na leto povprečno le 35,4 milijarde dinarjev. Po predvidevanjih perspektivnega plana pa naj bi od letošnjega do 1961 leta investirali vsako leto 74,3 milijarde.

TO KONICO RAKETE, KI SE JE NEPOŠKODOVANO VRNILA NA ZEMLJO (S PADALOM JE PADLA V MORJE), SO AMERISKI ASTRONAVTI PODARILI PREDSEDNIKU EISENHOWERJU.

Nov problem: Kako spustiti satelit na Zemljo?

Izstreljevanje satelitov v vesolje ni več problem. Vse delo raketnih znanstvenikov pa se usmerja proti problemu, ki je še ostal — vprašanje je, kako vrniti na zemljo izstreljeni satelit.

Znani sovjetski znanstvenik, ki je bil neposredno udeležen v programu izdelave in izstrelitve prvih dveh satelitov, je pred nekaj dnevi izjavil dopisniku nekega tujega časopisa, da je teoretično vprašanje umetnih satelitov v SZ že davno povsem rešeno, da pa so za praktično izvedbo potrebovali precej časa. Po njegovem je zato tudi problem vračanja satelita že v fazi, ko potrebuje samo še tehnično uresnitve.

Kaj pravi Petrov

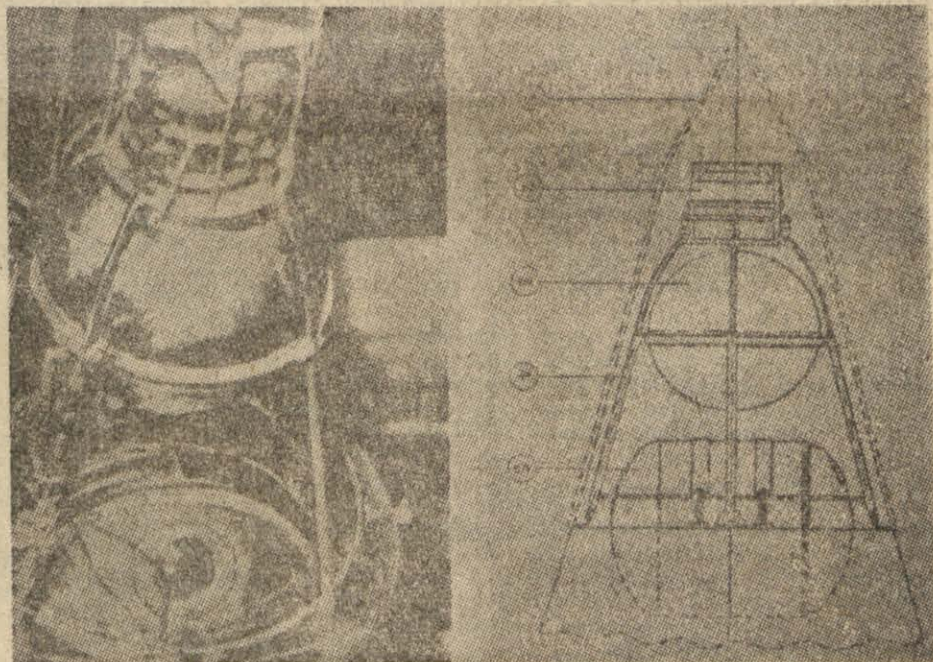
Zanimiv je tudi članek astronava Petrova v časopisu »Leningradska pravda«. Ta trdi, da so sovjetski znanstveniki prišli celo že mnogo dlje, kot kažejo rezultati, ki so jih objavili svetu.

Aparati v drugem satelitu bi lahko registrirali tudi nekaj takih pojavov, ki jih ne bi mogli direktno prenašati na zemljo. Avtomatske fotokamere bi lahko poslele razne optične pojave v vesolju in avtomatično zaprle film v kaseto. To kaseto bi morali na vsak način spustiti na zemljo. Le kako?

Petrov popolnoma natančno razlaga: »Tretja stopnja višinske rakete, ki kroži okoli naše zemlje, ima vgrajen fotografski aparat, kaseto, volto jekleno kroglo, padalo, balon s helijem in majhno radijsko postajo. Razen vsega tega je v satelitu še zavorna raketa, ki tehta 5,4 kilograma.

Z zemlje spremljajo gibanje satelita in ko ugotovijo, da je fotografska kamera posnela že dovolj slik, sprožijo s posebnim signalom kaseto, ki se zapre okoli filmov, z naslednjim signalom pa se velika jeklena krogla s kaseto, fotografskim aparatom, balonom in radijsko postajo odtrga od satelita.

Istočasno pričneta delovati zavorna raketa v nasprotni smeri gibanja, tako da se

V MOSKVI SO SLEDNJIČ LE OBJAVILI SLIKE IN SCHEME DRUGEGA UMETNEGA SATELITA, KI JE, KOT VEMO, TRETJA STOPNJA VIŠINSKE RAKETE. ŠTEVILKE NA SCHEMI POMOŽNO: 1. PLASČ NOSA RAKETE, 2. APARAT ZA MERJENJE KOZMIČNIH ŽARKOV, 3. KROGLA Z RADIJSKIM SPREJEMNIKOM IN ODDAJNIKOM, 4. OGRODJE, KI NOSI VSO APARATURO, 5. HIŠICA S PSOM.

hitrost gibanja okoli zemlje znatno zmanjša in začne satelit pod vplivom zemeljske teže padati proti zemlji. V določeni višini se jeklena krogla odpre, balon se napolni s helijem, zavorna raketa pa odpade. Med padanjem oddaja radijska postaja posebne signale, tako da ljudem ne bo težko odkriti kraj spuščanja.

Dve metodi za spuščanje celega satelita

Te besede niso utvara — Petrov objavlja točne podatke: jeklena krogla ima 914 milimetrov premera in tehta 1,6 kilograma, kaseto s filmi je tehtala 224 gramov, vsa ostala oprema pa skupno 2,3 kilograma. V zadnjem delu padanja se bo odprlo jekleno padalo in spustilo kaseto v 20 minutah na zemljo s hitrostjo 9 metrov v sekundi.

Petrov meni, da bomo tako dobili z umetnih satelitov dragocene podatke. Seveda bi bilo bolje, če bi se lahko cel satelit spustil na zemljo — saj bodo v njem tudi psi, opice ali celo ljudje.

Za Petrova tudi ta problem ni nerešljiv. Satelit, ki bi imel obliko rakete, bi se na svoji krožni poti okoli zemlje odbijal na plasteh gostejšega zraka in postopoma izgubljal hitrost. Ko bi se hitrost že dovolj zmanjšala, bi raketa izvela majhna krila in na njih jadrala proti zemlji. Tehnično to ne bi bilo težko napraviti, vendar bi bilo raketo na zemlji težko najti, ker njen padeč ne bi bil navpičen.

Bolj zapletena pa bi bila druga rešitev. Satelit ali zračna ladja bi imela posebno zavorno raketo, ki bi v potrebnem trenutku učinkovala nasprotno gibanju satelita in mu zmanjšala hitrost. S tem bi se satelit spustil, pred pristankom na zemljo pa bi moral uporabiti posebno raketo, s katero bi ublažil padeč. Ta vesmirska ladja bi bila sicer bolj zapletena, bila pa bi veliko boljše, ker bi točno vedeli, kje bo pristala.

POVPREČNE LETNE INVESTICIJE L. 1953 DO 1956 IN 1957 DO 1961. A: DRUŽBENI STANDARD, B: STANOVANJSKO-KOMUNALNA IZGRADNJA, C: ŠOLSTVO

način se bo lahko — po perspektivnem planu zvišala osebna potrošnja za 6 do 7 odstotkov na leto. Naj podrobneje razjasnimo: do 1961. leta naj bi narasle povprečne plače tistih, ki so zaposleni v socialističnih kmetijskih organizacijah vsako leto povprečno za 7 do 8 odstotkov. Ta povišanja seveda terjajo, da se spremenijo tudi plače državnih in javnih uslužbencev. Isto velja za pokojnike. Tudi ta zvišanja kajpak ne morejo priti sama po sebi. Osnovo zanje naj bi dala razdelitev dohodka go-

POZORI! POZORI! POZORI!

Ze dolgo je velika želja mnogih bralcev našega lista, da bi mogli na straneh TT pogostejše brati o nevsakdanjih dogodkih, ki jih večkrat doživijo ljudje po naših krajih, ter o raznih zanimivostih, ki jih je ponekod mnogo, pa vedo zanje le ljudje iz tistega kraja. Naše uredništvo doslej, žal, ni moglo povsem ustreči tem željam, ker bi za to potrebovalo mnogo ljudi: zdaj pa se je odločilo, da pritegne k sodelovanju širok krog bralcev in razpiše

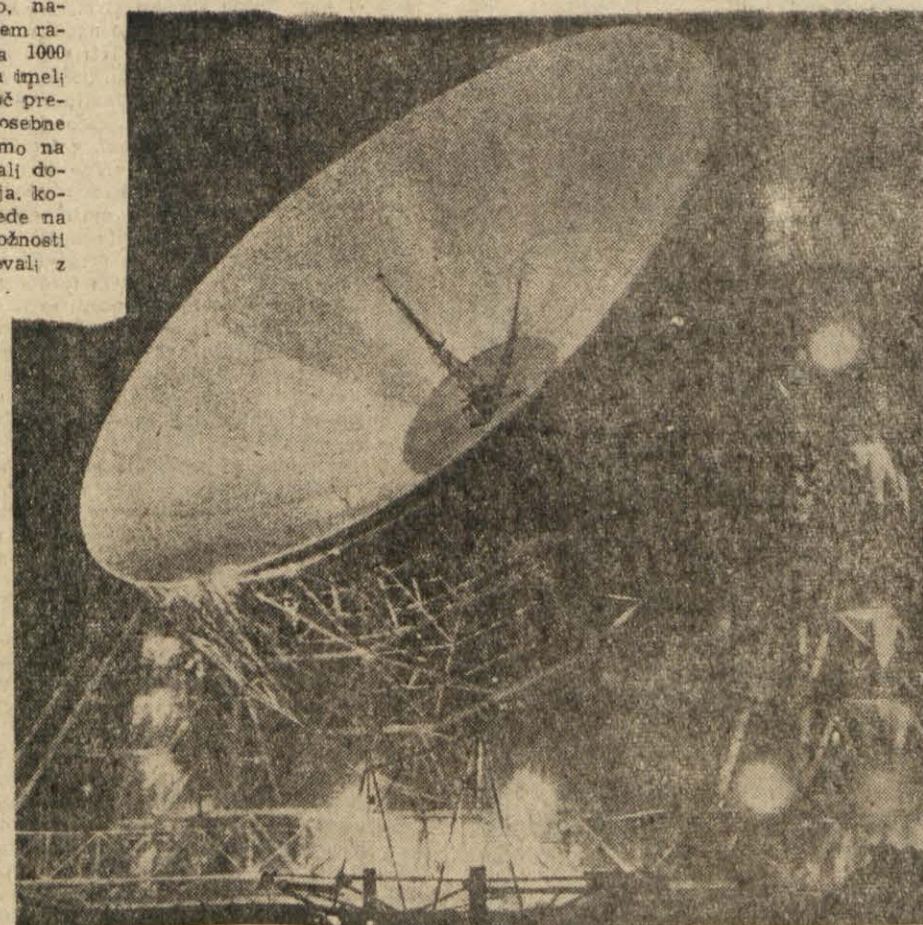
STALNI NAGRADNI »NATEČAJ ZANIMIVOSTI«

V natečaju lahko sodeluje vsakdo, ki nam pošlje opis doživljanja ali zanimivosti iz svojega kraja. Da pa bi imeli možnost sodelovanja tudi tisti, ki jim teče pero bolj težko, velja razpis natečaja tudi za vse, ki bi nas o kaki posebnosti le obvestili. Poslani napisani prispevki naj bodo kratki: obsegajo naj največ 300 besed. Seveda mora biti opisani dogodek resničen in pa res zanimiv, ne le »zanimiv«.

Uredništvo bo vsak teden nagradilo tri prispevke ali obvestila: najboljšega s 1000 din, druga dva pa s 500 din nagrade. Napisane prispevke, ki bodo objavljeni, bo uredništvo tudi honoriralo.

Prispevke ali obvestila pošiljajte na naslov uredništva TT z označbo »Natečaj zanimivosti«. Ne pozabite navesti svojega naslova, ko pa opisujete dogodek, imenujte vedno tudi polna imena oseb in krajev.

UREDNIŠTVO

TO ORIJSKO OKO RADIJSKEGA TELESKOPA V JODRELL BANKU V ANGLIJI JE NEKAJ TEDNOV ZASLEDUJE POT OBEH SOVJETSKIH UMETNIH SATELITOV. RUSI SAMI SO PROSILI ZA TO POMOČ, DA BI LAHKO ČIMBOLJ TOČNO UGOTOVILI GIBANJE OBEH IZSTRELJENIH TELES V VELIKIH VIŠINAH. ZANIMIVO JE, DA SE PODATKI, KI SO JIH OBJAVILI RUSI, RAZLIKUJEJO OD REZULTATOV ANGLESKIH MERITEV.

Denar je denar

Naj so zahodne države delale še take napake na Srednjem vzhodu, naj sta se Velika Britanija in Francija še tako spozabili, da sta lani novembra napadli Egipt, Zahodna Nemčija se ni spozabila. Ohranila je pravo mero nevtralnosti in celo izražala obžalovanje, da je do tega prišlo, zakaj prijateljstvo z Arabci je Zahodni Nemčiji nujno potrebno. Naj so potem ZDA pri izvajanju Ikove doktrine delale še take napake v Siriji, ko se je zahodni pritisk premaknil z Egipta na to deželo, Zahodna Nemčija se temu pritisku ni pridružila, ampak je spet imela samo en cilj: ohraniti in okrepiti prijateljstvo z Arabci. Med vso krizo, med premiki turških čet na sirske meje, med resnimi sovjetskimi opozorili na račun Turčije, med prerekanjem v Generalni skupščini o Siriji so Nemci lepo vrtali za nafto v skrajnem severovzhodnem delu Sirije pri Ghouni, kot da jih vsi premiki čet, vsa nervoja, vse grožnje nič ne brigajo. Nemci iščejo nafto, ki je v Siriji še nihče ni našel. Prodrl so že tisoč metrov globoko. Ali jo bodo našli?

Ena najzanimivejših platí povojne zahodnonemške obnove je ponovno zavzemanje tradicionalnih tržišč in utiranje poti za gospodarski prodor na ozemlja, ki prej Nemčiji trgovsko in politično niso bila dostopna. Pravzaprav se začenja ponovno nemško osvajanje tržišč že s korejsko vojno, ko se poveča vpliv in pomen težke industrije. Minister za gospodarstvo Erhard, ki je po septembrskih volitvah po splošnem mnenju postal za kanclerjem Adenauerjem najvažnejša osebnost v nemški vladi, je vztrajno delal za sprostitve izvozne trgovine. Hkrati z njegovimi napori se je izredno razvila organizacija za proučevanje novih tržišč, iskanje teh tržišč in vzpostavitev obveščevalnih središč, ki so postala vzor nemške zanesljivosti in natančnosti. Seveda je imela pri tem važen delež propaganda zunanjetrgovinskih zbornic itd. Že leta 1951 je bila v Kairu odprta nemško-egipčanska trgovinska zbornica, sledile so ji nemško-turška, nemško-iranska v Hamburgu, nemško-indijska v Bombayju itd. »Ost-asiatischer Verein« iz Hamburga, ki je bil ustanovljen že leta 1900, je po vojni spet postal zastopnik industrijskih in trgovinskih interesov Zahodne Nemčije v vzhodni Aziji. Ta Verein je organiziral »misije dobre volje« v azijske države, se preden so bili vzpostavljeni diplomatski stiki.

Kako je treba zavzemati trg

Nemci so se lotili zavzemanja tujih tržišč temeljito. Predvsem je treba poudariti ironično dejstvo, da so prihajali in še prihajajo v nevropeške dežele nekompromitirani. Kdo naj bi se še spominjal časov iz pred prve svetovne vojne! Nemci danes ne slovijo kot kolonizatorji in niso si umazali rok v kolonijah kot Francozi, Angličani ali Nizozemci. Če so Evropejci trpeli po Hitlerjevih koncentracijskih taboriščih, Azijci in Afričani niso. In zato prihajajo danes Nemci celo na tradicionalna francoska in angleška tržišča kot prijatelji, ki se za politiko prav nič ne menijo, ampak jim je mar samo trgovina. Toda Nemci so dovolj pametni, da pojmujejo trgovino v sodobnem smislu.

Zahodna Nemčija se je kot visoko industrializirana država znašla v položaju, da mora razvijati gospodarske stike in trgovino z deželami, ki so gospodarsko zaostale. Te dežele navadno niso idealno tržišče, ampak boljše rešeno, tržišče, ki ga je treba še gojiti, razvijati in krepiti. Zato se gospodarski odnos med Bonnomo in temi deželami ne razvijajo predvsem in samo z zamenjavo dobrin, ampak z investicijami, posojili in finančno pomočjo ter s pošiljanjem strokovnjakov, ki naj pomagajo graditi temelje za industrializacijo.

In tako pridemo do izvoza kapitala, ki postaja vedno pomembnejši čimtelj v zahodnonemški izvozni trgovini. Sicer je obseg izvoza kapitala še vedno precej skromen v primerjavi s presežkom, ki ga ustvarja zahodnonemška zunanja trgovina. Presežek je znašal lani 5.600 milijonov nemških mark, medtem ko je leta 1955 znašal 3.600 milijonov mark. Zunanje investicije pa so znašale manj kot četrtino tega presežka. To je v primerjavi malo, toda ta vsota narašča.

Danes je postalo celo bivšim kolonialnim državam jasno, da ni mogoče več trgovati na stari osnovi, ko so kolonije proizvajale zgolj surovine, tako imenovane matične dežele pa prodajale končne izdelke. Ne samo, da to

stanje postalo gospodarsko nevzdržno, ampak so se številne bivše kolonije osamosvojile in s politično samostojnostjo skušajo postati tudi gospodarsko neodvisne. To pomeni, da mora biti njihov trgovinski družabnik voljan podpreti tudi razvoj težke industrije na njihovem ozemlju.

Načrtni napad na Srednji vzhod

Seveda igra pri vsem tem pomembno vlogo tudi politika. Bivši podkancler Blücher si je bil zamislil načrt, ki naj bi zavrl sovjetsko in vzhodnonemško konkurenco na svetovnih tržiščih, posebno pa azijskih in afriških. Dejstvo je namreč, da tako imenovane zaostale države danes vsrkavajo že eno tretjino nemškega izvoza. Blücherjev

PIŠE
BOŽIDAR PAHOR
zunanjepolitični komentator
Slovenskega poročevalca

načrt je predvideval čisto gospodarsko konkurenco, ki naj bi jo vodili brez političnih in vojaških vmešavanj, to se pravi, brez udeležbe NATO, SEATO in drugih paktov. To je značilno nemško stališče: čemu izgubljati kupce s politično privrženostjo vojaškemu paktom, ki so na splošno nepriljubljeni, ko pa bi bilo mogoče doseči politične cilje predvsem z gospodarskimi ukrepi.

Vse te napore so spremljale misije dobre volje visokih zahodnonemških funkcionarjev: politikov in gospodarstvenikov. V zadnjih

ali kakšna so glavna načela zahodnonemškega odnosa do nerazvitih držav — Med prerekanjem o Siriji so Nemci tam lepo vrtali nafto — Čedalje večje vsote nemških mark v deželah, kjer sta doslej gospodarila funt in dolar — NATO, SEATO in druge zveze nepomembne ob gospodarskih interesih — Stroji za bombaž, stroji za nafto

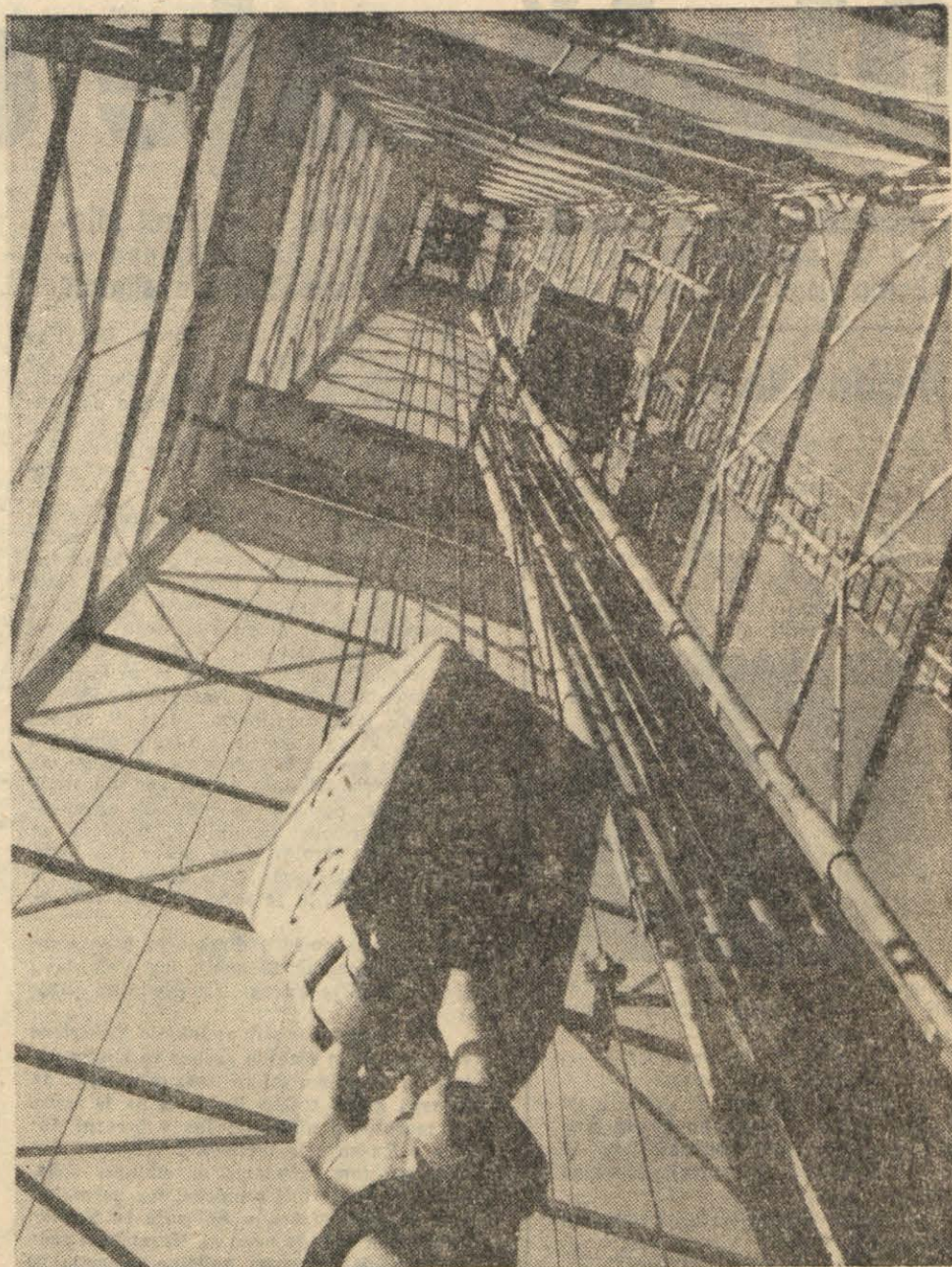
dveh letih so številne delegacije obiskale afriške in azijske države; Adenauer je bil v Iranu, bivši podkancler Blücher je bil v Pakistanu, uradna delegacija je obiskala Burmo in Ceylon. Krupp gradi na Ceylonu je-karno, nemški strokovnjaki so že predložili načrt za modernizacijo transportnih sredstev na tem otoku itd. Nemci so se lotili posla s svojo značilno prodornostjo, natančnostjo in pedantnostjo — res temeljito.

Toda če so v Evropi Nemci člani Atlantske zveze, se izven Evrope skrbno ogibajo vsaki reči, ki bi jih povezala s kakim zahodnim vojaškim paktom. Ni naključje, da so letos (od 14. marca do 3. aprila), to je štiri mesece po napadu na Egipt, organizirali prav v Kairu velikkansko razstavo izdelkov zahodnonemške industrije, na kateri je razstavljalo kakih 400 firm. Očitno je, da je skušala Zahodna Nemčija z vso naglico pokriti praznino, ki je nastala po silni oslavitvi zahodnega vpliva na Srednjem vzhodu, boječ se tudi vzhodnonemške konkurence.

Tako smo prišli do Srednjega vzhoda, ki sicer ni tako zelo udeležen pri nemškem izvozu, pač pa utegne postati v prihodnosti najvažnejše zahodnonemško tuje tržišče. Skupni odstotek zahodnonemškega izvoza na Srednji vzhod (vštevši Egipt) je lani znašal samo 2,2, uvoza pa 3,2%. Prevladuje pa mnenje, da te številke nič ne povedo in da je Srednji vzhod najbolj mamljivo tržišče za Zahodno Nemčijo, ki ga je seveda treba razviti. Sicer se je bil Bonn pred štirimi leti nekoliko zameril arabskim državam, ker je plačal Izraelu 3,5 milijard mark reparacij, toda ta zamera je danes že skoraj pozabljena, po-

IN TAKO KOŠIJO SREDI PUŠCAVE ČLANI NEMŠKIH TAHTSKOVALNIH EKIP. ZA NAFTO SE SPLAČA POJESTI TUDI ZAPRAŠENE OBROKE...

TAKSEN JE POGLED NAVZGOR MED OPORAMI ENEGA IZMED NEMŠKIH VRTALNIH STOLPOV V SIRIJSKI PUŠCAVI

sebo po previdnem in nevtralnem stališču, ki ga je bil Bonn zavzel med sueško krizo. Toda kljub na videz majhnemu obsegu zamenjave blaga med Bonnomo in Srednjim vzhodom je ta obseg le večji, kot je bil kdajkoli prej.

V zadnjih letih je Zahodna Nemčija pošiljala arabskim državam povprečno 21 odstotkov vsega njihovega uvoza strojev. Lani je bil ta izvoz v Egipt pokrit 40% z izdelki strojne industrije. Razen tega zavzema Zahodna Nemčija zelo važno mesto v egiptovski zunanji trgovini. Iz te države uvažajo predvsem bombaž, zanj pa se tudi za razvoj Egipta. Pred časom je Nemčija kazala veliko zanimanje za graditev Asuanskega jezusa. Kar zadeva kapitalno izgradnjo, pa je metalurški kombinat DEMAG pošiljal kapitalno opremo za jeklarne v Helvanu hkrati s tehničnimi svetovalci in strokovnjaki.

Tudi odnosi z drugimi srednjezhodnimi državami so se okrepili. Zahodna Nemčija izvažala predvsem končne izdelke, in to pretežno težko opremo, stroje, elektrotehnične izdelke, jeklo in kemične artikole. V zamenjavo dobiva, kakor že rečeno, predvsem bombaž iz Egipta, Sirije in Libanona, Arabskega polotoka pa nafto. Še leta 1951 je Zahodna Nemčija porabila 5,5 milijona ton nafte, lani pa že 12 milijonov ton. Letošnjo potrošnjo ocenjujejo na 18,5 milijona ton. Potrošnja nafte v Zahodni Nemčiji torej zelo naglo narašča in zato je razumljivo, da postaja Srednji vzhod zanj vedno bolj zanimiv in pomemben. V osmih do desetih letih pa bo

znala letna potrošnja nafte v Zahodni Nemčiji kakih 30 do 35 milijonov ton. In prav tako kakor tiči nafta za marsikatero potzoo ZDA in Velike Britanije na Srednjem vzhodu, je treba pretežno v nafti iskati tudi tisti čimtelj, ki najbolj priklepa zahodnonemško pozornost.

Dvojna morala

Politično se Zahodna Nemčija ne meša v ta del sveta, ker ji zadostujejo trgovinske pogodbe z Irakom in drugimi arabskimi državami, proizvajalkami nafte. Ugotovila je tudi, da se Srednji vzhod nenehoma spreminja, da se politične zveze majojo in čez noč sklepajo nove. Zato je treba vso »politiko« graditi na gospodarski osnovi. Samo tisti dogovori, ki temeljijo na obojestranskem gospodarskem interesu, utegnejo vzdržati preizkušnje časa in vrtnice spremenljive politike.

Zato danes nemški inženirji mirno vrtajo za nafto v Siriji. Nemci se pač skušajo izogniti tistim napakam, ki jih dela Zahod v tem delu sveta. To pa ne pomeni, da se zna Bonn izogniti istim napakam v Evropi, kar dokazuje nedavna prekinitev odnosov z Jugoslavijo. Doslej se je Bonn varoval, da ni mešal politike z gospodarstvom izven Evrope, predvsem pa v Aziji in Afriki. Kako dolgo pa bo lahko vodil tako politiko z dvojno moralo (naj bo že poslovna, trgovinska ali politična), je drugo vprašanje. Zakaj napake, storjene v Evropi, utegnejo postati napako tudi drugje.

B. Pahor

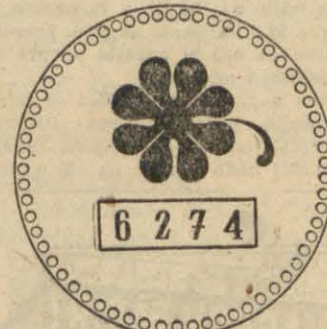
HALO! RIO — PERIL — RIO — PERIL — RIO — PERIL — HALO!
NAJNOVEJŠE! SENZACIJA!

Važna objava

TOVARNA »ZLATOROG« MARIBOR slavi v tem letu 70-letnico svojega obstoja. V tem jubilejnem letu ji je uspelo uvesti na trg sintetične praške najboljše kvalitete, in sicer:

- detergenski prašek, ki opere brez mila ali kakršnihkoli dragih dodatkov vaše belo in pisano perilo najhitreje, najlepše in najceneje;
- univerzalni sintetični detergent za pranje finih tkanin, volne, svile, nylon, perlon, enkalona, lilion itd. ter za vsa čiščenja v gospodinjstvu (čiščenje sanitarnih naprav, steklenih predmetov, najrazličnejše posode itd.) kakor tudi za pranje avtomobilov.

Na podlagi izkušenj predvideva tovarna, da bo zlasti »RIO« postal pojem snage in čistote v vsakem gospodinjstvu. To bo tisti detergent, ki bo našel svoje mesto tam, kjer sta doslej bila milo in prašek. Zato se je v tem jubilejnem letu tovarna odločila pripraviti »RIO« zvestim gospodinjstvom nekaj prijetnih presenečenj

Presenečenje št. 1:
Objavljamo, da se nahaja v nekaterih originalnih zavitkih »RIO« praška 250 g po 1 cekin (žeton).

Nekoč so se taki cekini nahajali v terpentinovem milu »Zlatorog«

Presenečenje št. 2:
Gospodinja, ki najde tak cekin v zavitku »RIO« praška, odpošlje istega s priporočeno pošto na naslov: Tovarna »Zlatorog«, Maribor, prodajni oddelek.

Presenečenje št. 3:
Za cekin »zlate« barve, vam bo (po preverit cekina) poslana na dom

ZAPESTNA URA

Za cekin »srebrne« barve vam bo poslana

KOLEKCIJA IZDELKOV

Tovarne »Zlatoroga«, v vrednosti 1000 din

Zato naj vsaka gospodinja uporablja odslej le prašek »RIO«

Enkrat »RIO« Dvakrat »RIO« Vedno »RIO«
RIO — PERIL — RIO — PERIL — RIO — PERIL — RIO — PERIL — RIO

začelo...

6

popolnoma brez razloga mali Burka ni moral v skedenj. Prejšnjega dne je bil namreč popoldne na paši. Ob treh je nenadoma zagledal nekaj črnega na nebu, nato je silno zašumelo, krave so hotele podivjati in hip-nato je silovito udarilo v sveže zorano njivo nedaleč od njega.

Potem je bilo vse zopet tiho kot poprej — toda mali Burke je ves preplašen stekel k očetu v vas, oče pa k učitelju. Vsi trije so nato stekli na njivo in našli na kraju dolge sledi sredi polja nekaj okroglega, kovinskega, podobnega velikanski cigari. In nedaleč od tam odrgano kovinasto cev. Vsi trije so nekaj trenutkov začudeno strmeli v neznan stvar.

Potem je učitelj na sposesenem kolesu naglo odhitel v bližnji trg, kmet Burka pa je zapregel par konjev, naložil na voz plug in odpeljal zopet na polje. Tam je privezal čudnega predmeta močno verigo okrog repa, k verigi pripel konja in pognal — proti Bugu. Ko so po enournem trudu valovi veselo žuboreli preko tega čudnega nebeskega gosta, je kmet Burka ponovno preoral njivo tam, kjer so ostali sledovi, in nato mirno odpeljal proti domu. Domov je prišel ravno o pravem času, kajti še preden so se konji ohladili, so bili že prvi nemški avtomobili v vasi.

Najprej so Nemci hoteli sami najti izgubljenega ptiča. Sele ponoči so pričeli buditi prebivalce vasi — in to je bila sreča za malega učitelja, ki se je le nekaj minut prej, preden so Nemci pri njem potrkali, vrnili s svojega nenadnega izleta. Tako je lahko kot vsi kmetje samo neumno gledal in na vprašanja odkimal: Nič ne vem...

Toda naslednje jutro ni nič več neumno gledal, ko ga je zbudil popolnoma tuj človek z besedami: »Chopin, Nocturno, opus 15.« Njun posvet je bil dolg in temeljit — tako dolg, da je skrivnostni obiskovalec nekaj dni ostal pri učitelju na podstrešju, medtem pa je učitelj poslal v Varšavo debelo pismo — za čuda zopet naslovljeno na nekega gospoda Stanislava Dembinskega, v Grzibovskaj na številki, katere sploh ni.

Sele nekaj dni kasneje, ko so nemški vojaki izginili iz vasi, in se je vse zopet vrnilo v stari tir, so nenadoma prišli skrivnostni ljudje, ki so pri kmetu Burki na skednju začeli zbijati čudne zaboje...

IX. V LETALU PROTI LONDONU

Kaj so pravzaprav naredili možje iz Varšave s tisto čudno cigaro iz Buga, ne bi vedel danes v vasi Sarnaki blizu Wyszkova nihče več povedati. Morda se še spominjajo, kako so ponoči vozili kose tiste cigare iz vode, jih spravljali v zaboje in nato zaboje naložili na vozove s krompirjem in odpeljali. Toda kaj več — ne, kaj več bi težko povedali.

Pač pa je tiste čase radio London pogosto imel na sporedu Chopina, posebno njegov Nocturno, opus 15. V Varšavi pa so se sedeli nekateri ljudje vse noči pri radijskih sprejemnikih in beležili vsako črko, s katero so se začeljala imena naslednjih skladb. Med njimi so se večkrat ponavljale črke M-O-T-Y-L.

Tudi če bi kdo vedel za majhno zasilno letališče, katerega so Nemci ob napadu na Rusijo pripravili blizu vasice Motyl, bi se zdaj po tolikih letih težko spomnil nanj. Letališče so kmalu po začetku pohoda v Rusijo opustili, barake so pokurili okoliški kmetje, zgledajo pristajališče pa je prerasla trava.

Na čuden način pa se je spomnilo nekaj desetlin okoliških kmetov prav tega jesenskega večera v letu 1944 na to zapuščenem letališču. V zgodnjem mraku so prišli z radjskih strani do roba letališča in tam potrpežljivo čakali — dokler niso nenadoma visoko v zraku zaslišali bobnenje osamelega letala. Bilo je okrog polnoči. Kmetje so tedaj privlekli izpod suknjic vse mogoče stvilke, jih v naglici prižigali in pričeli z njimi kot neumni mahati. Bilo je, kot bi se kresnice zbrale na ples. Nato je nenadoma sredi tega plešočega kola pristalo na opuščenem letališču veliko angleško transportno letalo. Kresničke so se zgrnile okrog letala in v svitu mnogih luči so kmetje naglo zmetali v letalo kopico raznih zabojev — tistih, ki so jih možje iz Varšave tako marljivo zbijali na skednju kmeta Burke. Dva civilista — očitno iz Varšave — sta še vstopila v letalo in grmenje motorjev je napolnilo ozračje. Toda pri obračanju so kolesa zadela na mehka tla — in veliki ptič se je zamažal skušal odtrgati od tal. Motorji so zopet utihnili in nekaj moč se je razburjeno pogovarjalo z obema pilotoma. Potem so pričeli kmetje čistiti pesek, sipati kamenje pred kolesa in polagati veje.

Se en poskus! Dva, trije sunki — in potem je letalo le zdrčalo po slabo zravnanih tleh opuščenega nemškega vojaškega letališča pri Motylu in zavilo proti jugu, proti Brindisiju v Italiji, kjer so v tem času angleške letalske sile že imele svoja letalska oporišča.

DVOBOJ OB ATLANTIKU

»Prva V-1 leti proti Londonu!«

Za čuda to »poročilo ni povzročilo preplaha v angleškem generalnem štabu. Nasprotno — razpoloženje se je znatno popravilo, kajti V-1, ki se je bližala Londonu, ni prihajala iz okupirane Francije, temveč iz Italije, iz Brindisija. Zdaj bodo imeli strokovnjaki za orožje dovolj priložnosti, da pregledajo grozečega gosta, spoznajo njegove sposobnosti, hitrost, mehanizem in ranljive točke. Predvsem ranljive točke!

Kajti zdaj je skrajni čas! V Londonu dobro vedo za dolgo vrsto novih, posebnih zgradb ob francoski obali pri Wattenu, na polotoku Cetentin, ob Pas de Calaisu. Na teh gradbiščih mrgli delavcev; ponoči prihajajo na kolodvore v Amlensu, Dieppu, St. Oméru in drugod dolge kompozicije. En tak vlak so angleški letalci celo uvelj v zgodnjih jutranjih urah in mu poprpali pot s kopico bomb. Vsaj 24 ur ne bo po tej progi nihče vozil!

Olajšanje ob jubileju

Izpod sita
Na temo: o konkurenci
(Kdo pa so prizadeti?)

Do decembra bomo v Sloveniji letos proizvedli 2 milijardi kilovatnih ur, medtem ko smo jih l. 1939 komaj 350 milijonov — Ali bomo letos vzlic temu olajšanju svetili s svečo ali s svečami?

proizvodnja električne energije pri nas zelo povečala. Ali nam bi hoteli povedati o tem nekaj podrobnosti?

»Proizvodnja električne energije se je letos povečala za 26 odstotkov. Računamo, da bomo sredi decembra dosegli jubilejni številko — dve milijardi letos proizvedenih kilovatnih ur. To je vsekakor naš največji uspeh. Lani smo je v prvih devetih mesecih proizvedli le 1 milijardo 350 milijonov, letos pa približno 348 milijonov več. Celotno

razmeroma malo naredili na tistem področju, ki mu zadnje čase posvečamo mnogo več pozornosti in kako potrebno bo odstotek proizvodnje za poljedelske motorje še zvišati. Toda zadržali smo se raje kar pri elektro-

POGOVOR OB TEDNU

Letna lanska proizvodnja je znašala okrog 1 milijarde 905 milijonov. Kolikšna je razlika in kaj nam pomenijo nove kapacitete, je očitno. Še večja pa je razlika med predvideno in letošnjo proizvodnjo v Sloveniji. Leto 1939 smo proizvedli le približno 350 milijonov kilovatnih ur, v vsej Jugoslaviji pa okrog 1 milijardo 173 milijonov. Letošnja proizvodnja torej visoko presega predvideno proizvodnjo električne energije vse Jugoslavije, ki bo letos proizvedla približno 6 milijard kilovatnih ur.

»Kako pa ste delili povečano proizvodnjo?«
»V gospodinjstvih se je poraba povečala za 24 odstotkov. Veleodjem se je povečal za 31 odstotkov. Vse to je res spodbudno, se vam ne zdi? Žal pa se je na drugi strani zvišala poraba poljedelskih motorjev le za en sam odstotek. To je presneto malo.«

Malo je manjkalo, da se nismo zapletli v pogovor o tem, kako ta podatek kaže, da smo

Zima se bliža z naglimi koraki. Dnevi so krajši in kadar nas neprijetno vznemirjajo nizki oblaki, že zelo zgodaj prižigamo luči. V takih dneh se neredko spomnimo na nekdanje redukcije toka, ko smo morali preždeli prenekatero uro v temi in nehoti pomisliti: »Kaj če se bo kaj takega letos spet ponovilo?«

Kako tudi ne! V zadnjem času smo neredko brali, da se je proizvodnja v naših podjetjih v letošnjem prvem polletju močno dvignila v primeravi z lanskim v istem času. Vzroke zato pripisujemo razen izboljšanju organizacije dela, dvigu storilnosti in pravilnejšemu nagrajevanju, zlasti še dejstvu, da v letošnjih prvih mesecih ni primanjkovalo električne energije. Narodni dohodek je bil zaradi tega neprimerno večji. V drugih poročilih, ki so govorila o raznih premikih v strukturi osebne porabe pa smo brali, da so ljudje letos nakupili precej več industrijskega blaga, posebno še radijskih sprejemnikov, električnih kuhalnikov, sesalcev za prah, pralnih strojev, hladilnikov itd. Tisto vprašanje — ali bodo letos zopet redukcije električne energije je torej več kot razumljivo...

Ko smo ga omenili direktorju Elektrogozpodarske skupnosti Slovenije ing. Vekoslavu Korošcu, nam je ustregel z naslednjim odgovorom:

»Če imate v mislih redukcije električne energije, ki bi omejile osebno in široko porabo — potem lahko izrazim upanje, da do tega ne bo prišlo. Računati pa je treba na možnostne nižje obtežbe v tovarni družki v Rušah in elektropravl v Storah. Seveda pri tem računamo na stalnost voda, ki ne bi smele biti preizkušnje, ter normalno delo termoelektrarn v Šoštanju in Trbovljah, kakor tudi da bodo na Hrvaškem redno dobivali primerno količino energije iz Bosne. Za primer nizkih voda namreč nimamo potrebne rezerve. To pa je zlasti nevarno zato, ker se na nekatere naše naprave ne moremo zanesati.«

»Ali bi se kaj takega lahko primerilo?«
»O kaj hitro. Prav danes (bilo je večeraj — op. ur.) je izpadel zaradi okvare daljnovod Jajce—Zagreb. Ta izpad na Hrvaškem smo nadoknadili z energijo iz našega sistema. Pri tem pa smo sami v kritični situaciji. Trenutno je namreč v pravilu slotski kotli v Trbovljah. Če bi prišlo do okvare še na drugem kotlu, bi že morali nekatere konzumente pri energiji omejiti. No, upam, da do tega ne bo prišlo, da bo okvara na daljnovodu kmalu odstranjena in nevarnost mimo.«

»Kaj pa iz Avstrije — ali ne bi mogli dobiti od tam električne energije, če bi se znašli zopet v takšnih težavah kot nekoč?«

»Niste me prav razumeli. Do takšnih težav kot nekoč ne bo prišlo. Če bi že bile redukcije, bi nastale predvsem zaradi ne-nadnih okvar pri zelo nizki vodi. Redukcije bi bile torej kratkotrajne. V takih primerih bi seveda lahko uvozili električno energijo iz Avstrije, kot smo jo včasih. Dobro pa bi bilo, če bi vnesli tak način sodelovanja z Avstrijo tudi v pogodbo, kjer to še manjka.«

»Vaša pojasnila, tovariš direktor, so vsekakor zelo spodbudna in kažejo, da se je

Majhne so te stvari

Hobiji, konjički, manije, pasije in »sporti« so drage reči in ljudje, ki se s takimi rečmi z dušo in telesom ukvarjajo, so se mi po svoje vedno smilili.

Filatelisti so posebno poglavje. Danes je njih življenjski ritim urejen in obupani iščejo varitete zaradi plime novitet. Vsi so klubski in

amaterskih rev nad 16 letom starosti skoraj ni več. Zadnjič pa srečam starega znanca...

— Zdravstvuj! Kak' si kaj? Ti... slišiš, ali imaš kaj znamk?

— Servus! Znamki? Morda jih pa imam; mislim, da jih bo nekaj. Kako pa to, da si se lotil zbiranja?

— Veš zaradi otrok. Saj veš da so štirje fantje...

— Zaradi geografije ali pedagoški prijem...

— Tudi, se pravi, predvsem...

Spomini, spomini... vse mogoče spomin! Posebno takrat, kadar sedem k čaši ali dvema, mislim na nas osmošolce. Koliko smo jih spili, teh čas, pa tistem maturitetnem

divjanju, ko smo prvič de ture in de faca stopili v tesnejši stik s temi in takimi stvarmi...

— Madon'ca, bi imeli denarja, če bi od mature sem dajali vse dinarje namesto za vino v prašička.

— Kupček bi bil, da malo takih...

— Kar poizkusi računati...

— Madon'ca bi spet lahko pla...

Potrošnikova petletka

Nadaljevanje s 1. strani

Na ta način bi torej lahko v prihodnjih letih s pomočjo sredstev iz osebnih dohodkov prebivalstva in gospodarskim zidanjem praktičnih in cenanih stanovanj sezidali vsako leto okrog 200 tisoč stanovanj.

RIBNIŠKEGA »RECEPTA« NI MOGOČE UPORABITI

Nič manj važno vprašanje pa seveda ni skrb za povečanje šolskih prostorov. Računajo namreč, da se bo število učencev in dijakov vsako leto povečalo za približno 140 tisoč. Ko bi bilo mogoče po »ribniškem« razširiti šolske prostore, bi bila stvar preprosta. Tako pa bo treba graditi potrebne šolske in delovne prostore, jih opremiti in tako zagotoviti nadaljnji razvoj naših osemlet, strokovnega šolstva, obnoviti prenekatero šolske stavbe ter ukiniti tretjo in četrto izmeno tam, kjer se jima doslej niso mogli izogniti.

Za vse to bo treba kalpak precej precej denarja. Namesto 30,8 milijarde, kolikor smo povprečno porabili vsako leto v minulih treh letih, naj bi jih v ta namen porabili okrog 52,3 milijardi na leto. Investicije za šolstvo pa naj bi narasle povprečno za devet milijard na leto.

H koncu pogledajmo še, koliko se bodo po predvidevanjih perspektivnega družbenega plana povečali izdatki za socialno zavarovanje. Leta 1961 bodo narasli na 139 odstotkov

v razmerju z minulim letom. Zdravstvena zaščita bo precej razširjena in povečale se bodo zmogljivosti zdravstvenih ustanov, saj moramo računati s prirastkom prebivalstva pa tudi z večjimi potrebami, ki so nastale zaradi sprememb v načinu življenja naših ljudi. Prizadevanja v tej smeri nam bodo prinesla zlasti izboljšanja zaščite otrok po naših mestih in drugih središčih.

OD VSEH JE ODVISNO

Kratek pregled, kako bo po predvidevanjih novega perspektivnega plana narasla osebna potrošnja, oziroma kako se bo dvignil družbeni standard, nam je nasul vrsto razveseljivih podatkov. Plan pa bo ostal seveda le plan, kolikor si ne bomo vsi prizadevali, da ga vsak na svojem delovnem mestu poskuša uresničiti.

Pravljica sedmih dni in noči ali razgovor o „masi“ problemov

In vedno me vrag zvaabi na drsnico popotovanj... itd. Vse, kar hočem opisati, je skromen razgovor. Ne dvoboj. Lep in dostojen pogovor s polnim razumevanjem in kimanjem (z moje strani). In druga stvar: predsednik komunizma z rokami v volanu in z očmi na razriti čisti. V jeopu. Predsednik se je napotil na svatbo. V vas. Prijatelj sin se ženi in povabljen je — kakor vedno — cela množica. Tudi jaz, slučajnež. Predsednik ima tudi besedo, kar se tega tiče. Veselo bo Veselo.

Sremske svatbe. Ne spominjam se, da bi kdaj v časopisih bral o teh stvareh. Tudi če bi novinarji tja zašli, slučajno, polaj privatno, bi se tako ozili, da bi ne bilo kaj prida kruha iz take moke... Sremske svatbe, slave in badnjaki so bili in so — v turških časih, v rajski, gnili in v socializmu — nekaj, kar presega norme in meje; švedski standard je v primeri s tem le še zardela devčica...

Ah, lepo je res v našem Sremu se veseli predsednik in misli na gosti, na purane, pujske, na žganje in fruskogorja, na divje ohole drmež, ki se podi po vasi; po opečnih pločnikih in po vsej širini prašnih šorov.

Ah, ahi! Poskakuje Jeep po kolovozu med urumenelimi sremskimi polji. Svet je nizek, ni vzvaljoven, vse krošnje, jagnjedi in baročni spački cerkva, vse je zapo-

tegnjeno v ničev horizontalno, ki izginja in se drobi pod močnim in širnim nebom, preko katerega jezdi svetla konjenica oblakov. Poskakuje razgovor od setve do žetve, od Adenauerja do Hatojame, od satelita do prav majhnih »komunalnih« problemov. Prav ti so tovariši predsedniku še posebno pri srcu. In koliko jih je, kot gob po dežju! Vsa ima svoj vzrok, svojo nuj-

nost, čar, zgodovino in bodočnost... Poslušam vse in iščem vodovodu, o nogometnem igrišču, o novih hišah za uslužbence, o tlakovanju ulic v mestu, o novem usnju za sedeže v kavarni, o ureditvi in opremiti šolske telovadnice, o kolodvorski restavraciji in še o »masi« problemov. Roke na volanu, oči na razriti čisti. Skrben je ta predsednik. Naš človek, širok kot Srem, ozek

kot Vranduk, in neposreden kot »roke kvikus«. Po desetih kilometrih govoriva še vedno o drobni komunalnih problemih, med katerimi je tudi... — Pevka, dragi moj! Če ni prave pevke v »Gradski katedrali«, to čutilo prav vsi v mestu: aktivisti, masa, šolarji, ženske in prosvetni kader, vsi! Dobra pevka — to je moralna in folklorna! To je cirkus in kruh hkrati! Ni

žalostnih nedeljah. Veselo, divje, neugane potrebujemo... In pri tem gibancina in fruskogorec! Vse gre potem tako, da je prav... Roke na volanu, oči na razriti čisti. In Jeep in bela konjenica oblakov, sploščena krajina s cerkvijo in jagnjedi pod njo. In biljačoca se svatba, divja in ohola, radodarna in bogata kot bajke, v kateri se mize šibijo, se žganje razvija po tleh in je kolo, kolo, kolo.

Tako. Končan je razgovor o komunalnih problemih. Prevozi la sva 20 kilometrov in iz krošnje se pokaže zvonik in še kuka majhna bela pročelja hiš — in nad vsem: visok, širok in piljano vvalovan svatbeni mlaj. Gost lete izpod koles, otroci in odrasli kriče »živijo!« na čast predsedniku in svatbi. Da, radodarna je svatba, kot pravilica s sedmimi dnevi in nočmi... Reško diš pečena svinina in kuhano žganje; po tratah, pohojnih po kolu, se od vseh strani, v vse smeri, kotiljijo krogljice smeja; starj staroslovanski stari sede za dolgimi lesenimi mizami; mladina pa divja in nori.

Vse to v neki deželi, ki ji več ne vemo imena. Morda je za devetimi gorami, morda pa še dalj. Vsekakor pa v pravilici, v bajki, ki je majhnimi komunalnimi problemi — neke sredi med urmenimi jesenskimi polji, sredi ravnine z zvoniki in jagnjedi, preko katerih se neslišno vozijo bele kočije oblakov. D. Kralj

KJE JE KRIVDA ZA ŠKODO?

- V netočnem dogovoru med kupcem in uvoznikom
- v malomarnosti železniškega transportnega podjetja in končno
- v predolgotrajnem carinskem postopku

Na vsakem koraku lahko sliši kakšno zgodbo iz našega življenja. Vsakdanje, pa tudi ne. Med precej nevsakdanje sodi prav gotovo tale o razbitem stroju.

V čem je pravzaprav ta nevsakdanost?

STROJ JE PRISPEL

Tovarna obutve »Planika« v Kranju se je domenila z nekim podjetjem v Italiji, da bo od njega kupila stroj, ki ji bo omogočil natančneje izrezovati kože za izdelavo obutve. S tem strojem bi prihranili precejšnje vsote milijonov. Od namena do kupitve ni trajalo dolgo in kupitja je bila kmalu ugodno sklenjena.

Ker tovarna sama ne uvaža, se je dogovorila s specialnim uvoznim podjetjem v Ljubljani, da bi ta posel opravilo zanjo. Bilo je to v začetku letošnjega maja.

Cez dobrih štirinajst dni je stroj z vlakom prispel v Ljubljano. V »Planiki« so mislili, da jih bo uvoznik o prihodu stroja obvestil, nakar bi ga prevzeli na carini, naložili na kamion in odpeljali. Zaradi borih 30 kilometrov do Kranja resda ni imelo smisla stroj iz carinskega skladišča ponovno naložiti na vagon, ga preplejati do namembne postaje in od tam zopet do tovarne. Razen tega so bila podjetja vajena prevzeti uvožene stroje v Ljubljani, neposredno na carini.

Toda ker se niso točno domenili kako in kaj, so stroj s caripe odposlali z vlakom do Kranja in v tovarni so nekega dne dobili obvestilo, da je stroj prispel.

ZADEVA POSTAJA ZAMOTANA

Stroj je prispel na tovarniško dvorišče. Tam so takoj ugotovili, da je močno po-

škodovan. Ni jim preostalo nič drugega, kot obvestiti uvoznika, da je stroj razbit in da ga pač ne morejo sprejeti. Ta je seveda valil krivdo na transportno podjetje.

Sledila so osebna posredovanja, razgovori. Posebna komisija je čez nekaj dni sestavila zapisnik in ugotovila že znane podrobnosti.

KAJ PA ZDAJ?

Tovarna torej ni dobila stroja, čeprav ga je nujno potrebovala. Računala je že s prihranki na materialu. Morebitna odškodnina tudi ne bi mogla ugodno rešiti zadeve.

Domenili so se z uvoznikom, da bodo podjetju v Italiji sporočili, da je bil stroj slabo embalažiran, da se je poškodoval in da ga sedaj torej ne morejo uporabiti.

Kmalu so dobili odgovor, v katerem je bil izvoznik pripravljen prevzeti polomljen stroj in poslati tovarni v zameno novega. (V svojem pismu je še pristavil, da vse podobne stroje enako pakirajo in odpotujejo celo v Južno Ameriko, ter da doslej še ni bilo primera, da bi se stroj razbil.)

KLOBČIČ JE ŠE VEDNO ZAMOTAN

Neljub dogodek so torej z razumevanjem uredili in tovarna bi dobila nov stroj z majhno zamudo. Toda...

Razbiti stroj je bilo treba poslati nazaj v Italijo. Trnova pot se je začela na carini. Tovarna je morala zbrati vse mogoče dokumente o tem, da je bil razbiti stroj v resnici tisti stroj, ki je prišel čez mejo. Ko so že mislili, da je vse nared, je manjkalo še to potrdilo, da izjava, zapisnik itd., itd.

Stiri mesece je trajalo preden je bilo na carini vse v redu in so lahko poslali stroj nazaj izvozniku. Po zadnjih obvestilih pa se je po petih mesecih vendarle končala strojeva pot.

Edina vesela vest v tej sicer neprijetni zgodbi je, da je bil podoben stroj v Italiji pred dnevi že gotov in da so ga odposlali. V »Planiki« so prepirali, da bodo stroj čez nekaj dni že lahko montirali v eni izmed tovarniških dvoran.

Taka je zgodba o stroju, ki je vreden 600.000 lir. In druga plat te ne ravno blesteče medalje?

Škoda, ki je nastala zaradi netočnega dogovora med uvoznikom in »Planiko«, zaradi malomarnosti pri prevozu, zaradi dolgovznih in včasih res pretirano zamotanih carinskih predpisov — znašajo po cenitvi v podjetju »Planika« nič manj kot pet milijonov dinarjev. V podjetju trdijo, da bodo zaradi povzročenih škod uvoznika tožili. Toda ali je res vse škode le on kriv?

I. A.

„Crne maske“

pred novo izvedbo

Pustega zimskega dne konec februarja 1956 so v Ljubljani položili v grob slovenskega skladatelja. Redki so vedeli, kdo odhaja od nas. Bil je to skladatelj Marij Kogoj, ki ga je žal že pred četrt stoletja zagnila tema duha in odrezala od sveta.

Biografski podatki ne povedo mnogo. Skladatelj se je rodil leta 1895 v Trstu, gimnazijo obiskoval v Gorici, kjer je vodil dijaški pevski zbor, glasbeno akademijo na Dunaju, študiral tam pri Schreckerju, bil Schönbergov učenec in se vrnil v Ljubljano, kjer je že v začetku tridesetih let neozdravljivo zbolel. Zadnja leta so se mu iztekala v domu onemoglih na Bošalcah, kjer je 25. februarja 1956 zatisnil oči.

Prav njegova smrt je pripomogla, da je že dolgoletni namen našega opernega vodstva postal sklep: ponovno uprizoriti in izvesti »Crne maske«. Kogojev operni prevenc, ki je tudi ostal njegova edina opera. Skladatelj

Kogoj je odložil pero, preden se je utegnil približati višku svoje ustvarjalnosti. Sem in tja so posamezni samospeli, izvajani še za njegovega življenja, opozarjali, kakšno bogastvo se skriva v njegovi, skorajda pozabljeni glasbi. Toda Kogoj je bil zlasti pravi mojster improvizacij in prof. Lipovšek se jih še dobro spominja in obžaluje, da se nam niso ohranile.

S svojimi »Crnimi maskami« je Kogoj ustvaril novo svojsko in prav revolucionarno smer v naši operni ustvarjalnosti. Za libreto si je izbral dramo ruskega pisatelja Leonida Andrejeva z istoimenskim naslovom. Prevedel je to dramo Josip Vidmar in leta 1929 v razgovoru s sodelavcem časopisa »Slovenski narod« dejal o njej tudi tole:

»Kaj bi smešno tajiti in skrivati. Andrejev je bil v literaturi moja prva ljubezen... »Crne maske« so alegorično simbolična drama. Resničnost se prikazuje sredi teh prividov samo za kratek trenutek...«

Krstno izvedbo in nadaljnje reprize »Crnih mask« je pripravil režiser Krivecki, ruski emigrant, ki se je mudil samo dobro leto dni v Ljubljani. Dirigiral je tedaj Mirko Polič, zahtevno glavno vlogo Lorenza pa je pel Robert Primožič. Po vsebini in moderni glasbi so »Crne maske« zbujele splošno pozornost. Za inscenacijo so se potegovali mnogi mlajši slikarji, toda osnutki A. Cernigoja, Ivana Carga in Ferda Delaka so bili odklonjeni, sprejet pa je bil osnutek inscenacije, ka-

Zofka Kvedrova leta 1899, ko je svoj gnev zoper tedanjo družbo že silvala v črtice za knjigo »Misterij žene«. V četrtek, 21. t. m., bo v njen spomin odkrita spominska plošča v Ljubljani na hiši št. 22 v Kolodvorski ulici.

IVO ANDRIČ v nemščini

Jugoslovanskemu pisatelju Ivo Andriču so se zadnji čas odprla vrata v svet, ki pisateljski slavi, ki si jo je s svojimi izvrstnimi deli že zdavnaj zaslužil. Poseben uspeh so dosegli prevodi njegovih romanov v Franciji; tam je večina ocenjevalcev govorila o delih, ne da bi varčevala z izrazi največjega priznanja. Hkrati pa napovedujejo prevode Andričevih del še drugod in ni dvoma, da bodo francoske izdaje zbudile pozornost še drugih narodov, ki jim je bil Andrič doslej neznan, tako da bodo njegova dela nedvomno kmalu prevedena v vse večje svetovne jezike.

Njegovo zadnje delo, »Preklete dvorišče«, je pred kratkim izšlo v nemškem prevodu. Povest je izdala znana založba Suhrkamp (Berlin in Frankfurt a. M.) v svoji mali knjižnici, ki ima naslov »Bibliothek Suhrkamp« in izdaja z enotno ceno 4,40 DM za zvezek. Tako se je uresničila nedavna napoved, zapisana nekeje v našem tisku, da bodo menda Nemci prej dobili prevod zadnje Andričeve povesti kot mi Slovenci, in človek ima občutek, da nam to ni ravno v čast.

Kot enega prvih glasov nemške kritike ob Andričevem delu lahko navedemo odlomek z lista »Die Gegenwart«, ki pravi o »Prekletem dvorišču« tole: »Svojevrsna pokrajina med Vzhodom in Zahodom se nam tukaj kaže zelo tuja in hkrati tesnobno blika. Sredi splošne mračnosti se tukaj včasih vzdigne nekaj kot orientalska pravilnost, zavzeti zvok, ki človeka očara sam po sebi. Povest nam je pri srcu in nam zbujajo željo, da bi nadaljevali k njemu začeto pot v nove pokrajine.«

Izhajati je začela zbirka žepnih romanov LJUDSKA KNJIGA

V letu 1957
dve knjigi za
370 din

Klaus Eick

DAN
NİCLA

H. de Balzac

ŽENA
TRIDESETIH
LET

V letu 1958
pet knjig za
800 din

Roidis

PAPEŽINJA
IVANA
VIII.

Moberg

JEZDI
SE
NOCJO

Olbrachi

NAJTEJNEJŠA
JECA

Walsh

MORA
NA
MANHATTANU

Maupassant

POROČNO
POTOVANJE

Kdor naroči vseh 7 knjig, jih dobi za 1100 din, plačljivo tudi na obroke. Vsak roman bo imel 150—200 strani, opremljen pa bo z lepim barvnim ovitkom. V polplatno vezana knjiga bo stala vsaka 100 din več. Postani stalni naročnik!

Prešernova družba, Ljubljana, Erjavčeva 14a

Junaka četrtkovih kulturnih razgovorov

Kulturno zблиževanje med narodi — to je sreča človeka, je povedal na prvem četrtkovem kulturnem razgovoru naš neuradni »kulturni konzul« v Zagrebu — TONE POTOKAR. (spodaj). »Kulturni stiki so tisto, kar ostane. Vse, karkoli je storjenega za kulturno zблиžanje, se bogato obrestuje.« In v zadnjih desetih letih je bilo storjenega za kulturno zблиžanje južnoslovanskih narodov več, kot prej v sto letih. To je Potokar tudi dokazal v svojem predavanju o kulturnih stikih med Slovenci, Hrvati, Srbi, Makedonci in Bolgari.

BOJAN ADAMIČ (zgoraj), ta bo pa drugi nastopajoči v letošnji »areni« v Križankah. Govoril bo seveda o jazzu in lahki glasbi ter odgovarjal na javna in anonimna vprašanja (po listkih). Ta četrtek torej v Križankah!!!

Posebnost tretjega »četrtkovskega« večera pa bo to, da ne bo v četrtek. Zaradi prireditve navečer 29. novembra bo kulturni razgovor v sredo, 27. novembra, ko bo poskusil IVAN POTRČ razvozlati problem s temo: »Pisateljev dolg«.

Kor ga je predložil slikar Vavpotič. Režiser Krivecki se je zelo trudil, da bi dal operi celotno barvito podobo in je posebno pozornost posvetil ansambelskim nastopom, pri čemer ga je zlasti podpiral koreograf Golovin.

»Moram reči, da se zelo trudijo, da bi »Crne maske« dobile kolikor toliko moderno in lepo scenično podobo. Toda kaj vse bi se dalo iz njih še narediti...!« je ob eni izmedkušen dejal skladatelj Kogoj.

V tem času se je Kogoj še vedno ukvarjal z mislijo, da bi po libretu, ki ga je pisal sam, uglasbil še »Krst pri Savici«. To opero je imel sprva v načrtu še pred »Crnimi maskami«, toda bolezen mu je preprečila nadaljnje snovanje.

Kritika je ob premieri zelo ugodno sprejela in ocenila Kogojovo delo. Skladatelj Osterc je v »Jutru« zapisal: »Kogojeva muzika je zelo težkega kalibra in na moč globoka, resna... Prepričan sem, da bo Kogojeva muzika navdušila ne le nekaj ljudi, temveč tudi širše občinstvo...«

Operni poročevalec in glasbeni kritik »Slovenskega naroda« Fr.(an) G.(ovekar) je zapisal, »...da ima tudi Kogojeva, za slovensko operno literaturo revolucionarna opera mnogo lepote, vrednosti in sile, ki jo priznavam z odkritim veseljem. Možno zna, je poln idej in čustva ter je ustvaril velesnimljivo delo.«

Najugodnejše je ocenil »Crne maske« Stanko Vurnik, ki je v reviji »Dom in svet« zapisal: »Ta opera pomeni delo pri nas doslej neznane potence, dalje prvi dvig na evropski, dosti napreden nivo, ki ga mora kolikor toliko upoštevati tudi tujina... Za Slovence pomenijo »Crne maske« energičen skok naprej, skok na evropski višji nivo in moramo biti Kogoju zanje hvaležni.«

Isti kritik je v recenziji, objavljeni v

»Slovincu« izrazil bojazn, »da to veliko in kvaliteto delo vendarle ne bo ustvarilo svoje šole pri nas in da je za veliko Evropo prišlo vsaj nekaj let prepozno. Krive so temu naše revne razmere, ki so zorenje dela ovirale in njegov pojav zapoznale.«

Ze v času krstne izvedbe »Crnih mask« sta dirigent Polič in režiser Krivecki na nekaj mestih okrajšala libreto. Partitura je bila izredno trd oreh za izvajalce. V uverturi je pokojni Kogoj sicer zapisal vse potrebne oznake, toda v taki obliki, da jih ni bilo mogoče v celoti upoštevati. Značilno je, da je od uverture dalje vsa opera brez oznake tempa.

Nova uprizoritev »Crnih mask« je zahtevala mnogo novih in dolgotrajnih priprav. Režiser Hinko Leskošek in dirigent Samo Hubad pripravljata novo izvedbo in sta iz libreta črtala precej mest. Vloga Lorenza, ki je bila za solista prehud napor, je meso-ma precej krajšana. Ze prevajalec Josip Vidmar je pred krstno izvedbo menil, da bi bilo koristno libretto krajšati, ker je bila opera sicer preveč dolgovozna in utrujajoča. Skladatelj Kogoj je namreč uglasbil celotno besedilo drame. Upati je, da bo letošnja nova izvedba Kogojovo opero mnogo bolj približala občinstvu. Sicer pa pustimo besedo dirigentu Hubadu, ki pravi:

»O Kogoju komponistu« ve širša javnost bore malo, čeprav so »Crne maske« njegovo najobsežnejše življenjsko delo. Samo z esejl pač ne moremo spoznati pomena in vrednosti tega svojiskega skladatelja. Zato bo naša sedanja izvedba v mnogočem pripomogla k pravilnejšemu vrednotenju Kogojevega dela.

Izvedba take opere, kot so »Crne maske«, je izredno zahtevna in odgovorno delo. Ze pred dvema letoma sva z režiserjem Leskoškom začela opero dramaturško korigirati, delo s solisti pa traja že poldrugo leto. Orkestralne vaje so zavzele ves začetek letošnje sezone.

Ob krstni izvedbi so morali to delo zaradi tedanjih objektivnih težav v naglici pripraviti. Upamo, da nam bo danes možno Kogojeva »Crne maske« še bolj približati občinstvu, saj tež vsa naša priredba k večji strjenosti in učinkovitosti, kar je operi samo v korist, je zaključil Samo Hubad.

D. B.

FRANCE JAMNIK na poti v London

France Jamnik, režiser SNG, je v nedeljo zvečer odpotoval preko Pariza v London, kamor je povabljen kot prvi slovenski režiser, ki bo kot gost režiral v zahodni Evropi. Razen tega je bil o priliki turneje Drame na Poljskem povabljen tudi na gostovanje v Lodzu in Varšavi. Pred odhodom nam je France Jamnik povedal naslednje:

»Uradno so me povabili v Anglijo letos spomladi, potem ko so si jeseni predstavnik londonskega gledališča »Workshop« ogledali v ljubljanski Drami vrsto predstav, med drugimi tudi mojo režijo dveh Molièrovih komedij. Gledališče »Workshop« je pred dvema letoma na mednarodnem gledališkem festivalu v Parizu predstavljalo angleško gledališko kulturo in tam doseglo največji uspeh — takoj za nemškimi Brechtovim gledališčem. Velike uspehe so doživeli tudi pozneje, na svoji turneji po severni Evropi. Pravkar pa so se vrnili iz Rusije. To je zelo revolucionarno in pogumno gledališče, daleč od konformizma in konservativnosti.

Predlagali so mi, da bi režiral neko delo, ki bi si ga lahko sam izbral. V tej zvezi smo si mnogo dopisovali o kakem domačem, slovenskem delu in predlagal sem Cankarjevo »Pohujšanje« — a niso bili navdušeni zanj. Sedaj nosim s seboj v London francoski prevod Grumove drame »Dogodek v mestu Gogi«. Morda bodo s tem zadovoljni. Razen tega nosim s seboj še nekoro Borovo presenečenje iz Shakespeara. Zelo mi je žal, da me noben sodobni slovenski dramatik ni veselo presenetil s kakim delom, ki bi prikazalo naše sodobno življenje — pogumno in umetniško visoko. Upam pa še vedno, da se kdo sploši — odnosno opogumi...«

Z vodstvom gledališča »Workshop« sem se navezadeno sporazumel za režijo Pirandellove komedije »L'uomo, la bestia e la virtù« (Človek, zver in čednost). To je temperamentna južnoitalijanska komedija z vsotipiko Pirandellove filozofije in humorja, s hudo ostro proti svetlovljstvu. Za mene kot režiserja je ta komedija zelo malkavna in povsem ustreza mojemu temperamentu. Upam, da bom prinesel nekaj južnega odnosa našega temperamenta v londonsko megle...«

Domače anekdote

UČINKOVITA PRIMERA

Ena glavnih skušenj za Kogojeve »Crne maske«. Med nastopom baleta zbor recitira, mora naravnost tiliti za odrom. Toda v dvorano prihajajo šibki glasovi. Dirigent Samo Hubad zaman izpodbuja zbor. Kričanje je še vedno pretiho. Slednjič zavpije Samo:

»Vpijte tako, kot če bi demonstriali za umetniške doklade.«

Potem so res zavpili, zatulili vsi, tudi brez umetniških doklad.

MOŽGANI LILI NOVIJEVE

V pisarni Društva slovenskih književnikov na dolgo in na široko razpravlja pesnica Lili Novy. Močno je prehlajena in težko govori. Nekdo potrka. Vstopi Anton Podbevšek, pesnik »Človeka z bomba-mi«. Poslušaj Lili Novyjevo in se sočutno oglasi:

»Kajne, nekaj ste bolni, ko tako čudno govorite?«

»Lahko se čudite, tovariš Podbevšek, mu odgovori Novyjeva, »bila sem prvič v svojem življenju pri zdravniku. Pogledal mi je nos, ušesa, grlo in najbrž tudi možgane...«

»Kako pa veš, da ti je pogledal tudi možgane?«

»Saj sem, videla, kako se je prestrašil!«

NIČ NOVEGA

Esejist in kritik Janko Kos je včasih nekoliko radoveden. Sreča prijatelja na ulici in ga vpraša:

»Je kaj novega?«

»Nič.«

»Prav nič se ni zgodilo?«

»Nič.«

»To je res škandal, da ni nobenega škandala,« pravi Kos otožno.

»Res je. A vem za rešitev: napiši spet kaj!«

NESREČNI PESNIKI

Po nedavnem literarnem večeru »Revije 57«, se je vsa literarna družbina zbrala v Klubu. Ena od sodelujočih igralke, ki je nastopila na večeru, je kmalu vstala izza omizja in se poslovila. Z njo je odšel tudi pesnik Veno Taufer.

Pisatelj Dominik Smole se je namuznil: »Zdaj bo pa pešaliti tja do Sentvidla!« Ko se je Taufer že po nekaj minutah vrnil, je bil Smole povsem razočaran. In je zabaval:

»Pesniki so res nesramni. Niti najbolj nedolžne zabave ne privoščijo ljudem.«

Skldatelj Matija Bravničar je ob svoji šestdesetletnici v radijskem intervjuju izjavil, da bi rad komponiral slovensko opero, da pa mu manjka besedila. Pozival je slovenske pesnike, da bi se lotili pisanja libretov. Toda... Karikatura Ivana Romiha še danes dovolj nazorno prikazuje njegov neprijeten položaj...«

POGOVOR V PARKU

Sedel sem čisto mirno na klopi. Starec se je z vso težo spustil poleg mene, poškilil po strani na moj piaseč, ki sem ga pestoval v naročju, nekaj zamrmral in utihnil. Priprl sem oči in nastavlil obraz soncu, hvaležen, ker me ni ogovoril. Prav nič mi ni bilo do besedice. Dovolj mi je bilo vsega: konference, klepeti in slabega kosila.

»Poslušajte, cigareto tiščite na suknjič.«
»Pogledal sem moža in se prisiljeno nasmešnil.«
»O, hvala,« sem rekel. »Ugasnil jo bom.«

Park je bil prazen. Razgledal sem se po klopih in zbral pogum, da bi se presedel. Odločiti se nisem mogel. Smešno. Lahko bi se mu zameril. Zagnal sem ogorek v travo in se privzdignil, precej neodločeno, ko da samo nekaj iščem z očmi.

»Poslušajte, to ste smešni,« je rekel. »Tole jesensko sonce prav nič ne zaleže, kože se še prime ne. Mislite, da boste potem bolj lepi?«

»Ne, ugaja mi,« sem rekel.

»Neumnost,« je rekel in odmahnil z roko. »V Galiciji čuva takole sedela s korporalom Frankom Zdenškim. Lep človek, vam rečem, zagorel v obraz kot cigan. Zmerom se je sončil. Pravim mu: 'Frank, ne bodi osel, ravno dovolj si ožgan. Grd boš, Janina ti bo zvečer pokazala figo.' On pa: 'Ugaja mi. Kaj praviš? Janina Mačijevskaja? Njej so vsi zamerili.' Tako je bilo to. Ta Frank je vsak dan zijal v sonce. Da, tako je bilo to...«

»Kaj je bilo?«

»Kaj? Zlezel je na rob jarka, položil glavo na grudo-bran in zijal v trapasto sonce. Kozjak mu je prevrtal črepinjo. In kako natančno: pri možganih noter, pri nosu ven. No, sem rekel, zdaj imaš, kar si iskal. Kozjaki so dobro ciljali. Prekrito, meni je odrezal mezinco, ko sem samo malo stegnil roko iz luknje.«

»A? V Galiciji.«

»Kar smejte se,« se je ujezil. »Vi gotovo niste bili v Galiciji. Imate salamsko malo kocih pod nosom. Zakaj pa se brižete?«

»Zakaj? Malo težko je odgovoriti, strček. Zakaj pa se vi ne brižete?«

»Brijem? No, ta je pa dobra. Fenrih Jup Pillhaty se je bril dvakrat na dan, zjutraj in zvečer. Ogledalo in bričev je nosil zmerom v torbici poleg zemljevida; ved mu je bilo do britja kot do zemljevida in strategije. Rečem vam: pravi glazdalin. Bričev gor, bričev dol, sem in tja. Porezal se ni nikoli. Tako je bilo to. Ta Jup je vsak dan vihtel bričev. Da, tako je bilo to...«

»Kaj pa?«

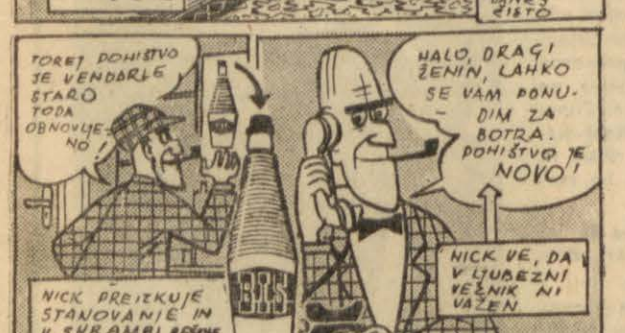
»Kakšna nevednost! Bril se je.«

»Seveda, bril se je. Je bilo kaj narobe?«

»Odrezal si je vrat.«

»Zakaj?«

SLAVNI DETEKTIV
Nick Knatterton
NA SLEDI VEČNEGA ZLOČINCA

MESČANI, skrijte sledove zločina, ki ga dela zob čas v vašem stanovanju: obnovite tapete na vašem pohištvo — UPORABLJAJTE »BIS«, očistite vaše preproge — UPORABLJAJTE »BIS«, naj se vaše zavese blešči — UPORABLJAJTE »BIS«

»Zakaj?«

»Čudna zgodba. Vrgli so nas v zaledje. Lenarili smo pri neki kmetiji, ležali vse križem okrog hiše in v hlevu. Zanimaj, Galicijanci niso poznali stola ne postelje. Jup Pillhaty je sedel na vrečo ovsa, obesil na skedenjska vrata ogledalo in se začel briti. Imel je velikansko ogledalo — ta cepce. Zada je njim na privozu v skedenj sta dva izprežena osla žrla slamo. Naenkrat zagledata Fenriha. Kdo bi vedel, kaj je manjšega zornilo, Fenrih, ogledalo ali vreča z ovsem. Zapodil se je kot strela proti Jupu, se postavil na zadnje noge in lopnil po ogledalu. Z vso težo se je zvalil na Fenriha. Reče je pravkar vlekel kožo pod brado in nastavljal bričev. Prestrašil se je, zamahnil z roko in zarezal bričev v sapnik. Čez pol ure je bil mrt.«

»Kako, da ni bil vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

mate prav! Mi smo okusili več življenja, kot ga boste vi doživeli.«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»Nameravali ste že, pa se vam ni obneslo. Mislite, da ne vem, da so taki ljudje, kot ste vi, največje trme.«

»Kakšni ljudje?«

»Ljubi moj, stopite pred zrcalo, ne sončite se. Poglete se! Vsi čakajo ljudje so trmast. Se žal vam bo.«

»Zato, ker sem čokat?«

»Zato, ker ste trmast?«

»Saj ne veste.«

»Kako, da ne bi vedel. V prvi kompaniji je služil kor-poral František Nedliček...«

»Nič ne oporekam.«

»Saj tudi ne morete.«

»Niti nisem nameraval.«

»N

Newsakdanje

»Godčeva balada« v Mileštinju

Dogodek, ki ga je pred nedavnim doživela skupina ciganov v okolici Brusa, je

potekel prav v stilu Aškerčeve »Godčeve balade«. Cigani so se s svojimi glasbili utrjeni vračali s svatbe v vasi Mileštinje blizu Brusa, kjer so bili igrali pozno v noč. Na poti jih je ujela nevihta, vendar so k sreči našli na prazno pastirsko stajo, ki je bilo v njej dovolj prostora. Vsa skupina se je nemudoma odpravila k počitku.

Cigani so kmalu zaspali, nenadoma pa jih je nekaj prebudilo: pred stajo so zaslišali stopinje, prav kot bi se okoli plazil velik pes, prislonjena vrata so glasno zaskripala in o, groza! v stajo se je prerznil odrasel volk. Prebujeni cigani so od strahu onemeli, ko so pred seboj uzrli renčajočo zver. Pograbili so svoja glasbila in začeli na vso moč igrati, da bi s trušcem oplasil volka in ga prepodili. Vrata staje pa so se za volkom zaprla in zver ni vedela, kam naj se obrne, da bi ušla. Silni trušči bobnov, violin in klarinetov je volka tako preplašil, da je začel dirjati okoli ciganih, ki so se stiskali drug k drugemu in igrali, kar so mogli.

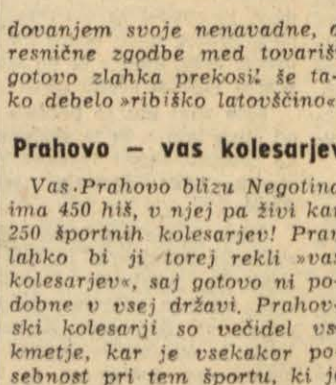
Dramatični »koncert« je trajal vse do jutra, ko so prebivalci bližnje vasi zaslišali trušči in prihiteli ciganom na pomoč. Ko so odprli vrata staje, je iz nje planil volk in pobegnil v gozd, nekaj ciganih pa se je onesvestilo od veselja, ko so videli, da so rešeni.

Riba sama skočila v čoln

Dragomir Rakočević iz Titograda se je te dni namahoma res nenavadna ribiška sreča. Že v ranem jutru je krenil na Moračo, da bi iz vode pobral pletene koše, ki jih je nastavljal prejšnji večer. Ko je prišel do obale, je odvezal svoj mali čoln, sedel vanj in odveslal proti lovišču. Močni zamahi vesel so čoln naglo gnali po reki. Bilo je običajno jesensko jutro in Dragomir si je obetal komaj povprečni ribji lov.

Med vožnjo pa je ob čolnu nenadoma nekaj močno pljusknilo. Se preden se je Dragomir zavedel, se je iz vode pogrnala velika postrv, padla v čoln in obležala na dnu prav pred nogami presenečenega ribiča.

Nad dva kilograma težka postrv je najbrž v vodi preganjala kako manjšo ribo, se pogrnala za njo, tako da jo je vrglo v čoln, in sama postala plen. Dragomir bo s pripovedjo.

Prahovo – vas kolesarjev

Vas Prahovo blizu Negotina ima 450 hiš, v njej pa živi kar 250 športnih kolesarjev! Prav lahko bi ji torej rekli »vas kolesarjev«, saj gotovo ni podobne v vsej državi. Prahovski kolesarji so večinoma vsi kmetje, kar je vsekakor posebnost pri tem športu, ki je običajno domena mehanikov.

Kumrija odločila, ko so ji zdravniki nasvetovali, naj kar največ počiva. Takrat se je vpisala v športno ribiško društvo »Resava« v Svilašnici, si nakupila vse ribiške potrebščine in začela vsak dan ko je bilo lepo vreme, loviti. »Večkrat ujamem tudi velike ribe,« pravi s ponosom starka Kumrija. »Prav pred nedavnim sem ujela veliko ščuko. Odkar ribarim, pa se tudi mnogo bolj počutim, kot sem se prej!«

Starka – športni ribič

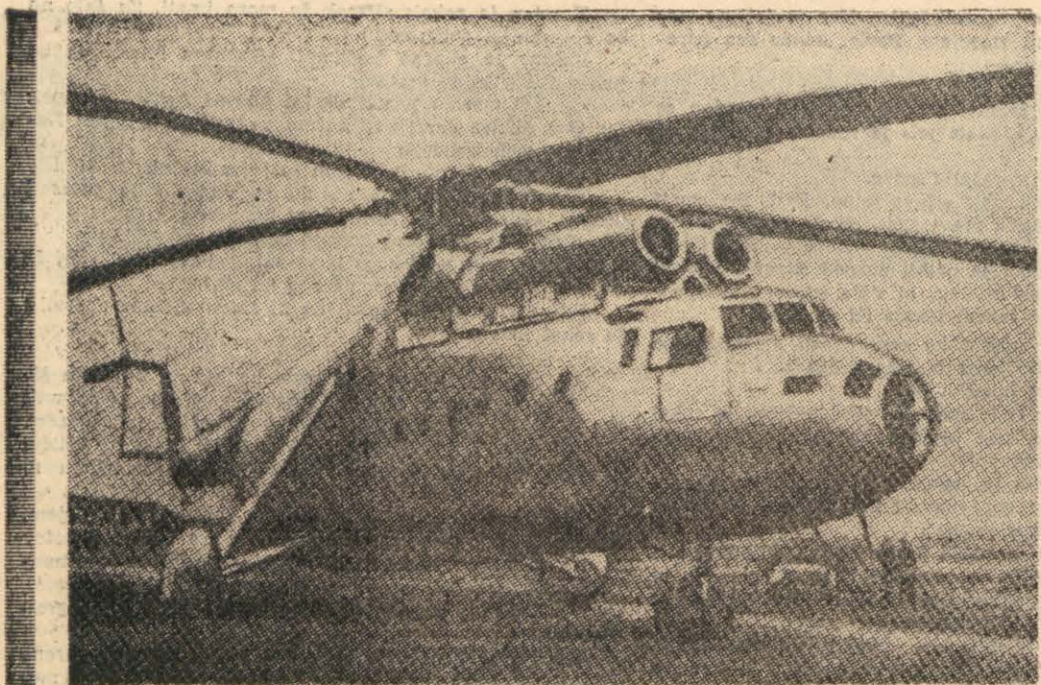
Kumrija Radovanović iz Svilašnice je najbrž najstarejši ženski športni ribič, kar jih je v naši državi. Starka je že 80 let, to po je ne ovira, da se še vedno ne bi ukvarjala s športnim ribolovom.

Glej razpis na 1. strani

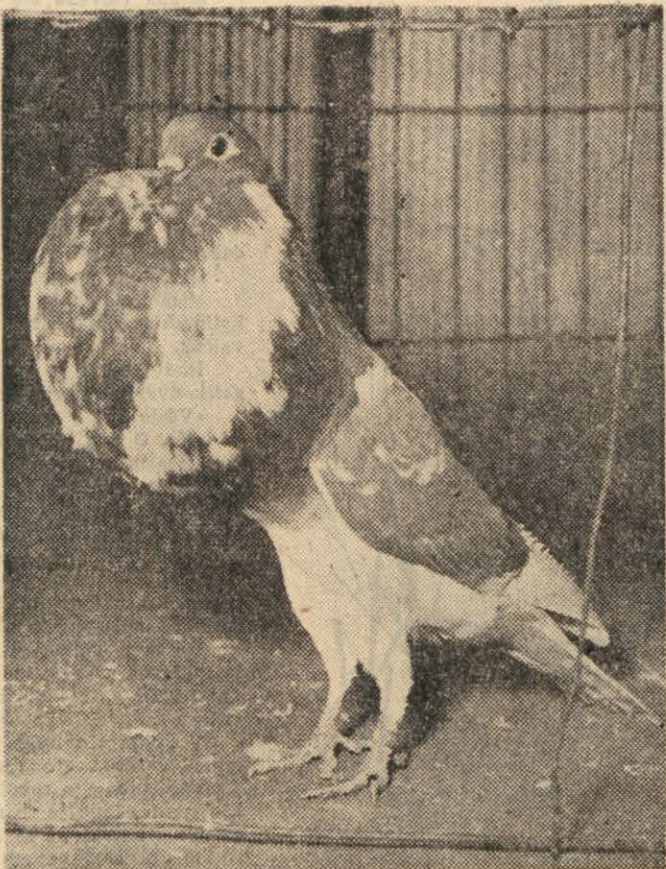
AMERISKI BALETNI UMETNIKI POTUJEJO PO JUGOSLAVIJI. TUDI V LJUBLJANI BODO KMALU NASTOPILI. AMERISKA BALETNA SKUPINA JOSE LIMON. JE V SVOJI DOMOVINI RAZVILA NOVO VRSTO BALETA, KI GA KRATKO IMENUJEJO KAR MODERNI BALET – SE PA TEMELJITO RAZLIKUJE OD KLASIČNEGA, KI GA POZNAMO PRI NAS. NA SVOJEM REPERTOARU IMA TA SKUPINA TEME IZ STARIH AMERISKIH IN MEHISKIH LEGEND, IZ SHAKESPEARA IN CELO IZ MODERNE AMERISKE DRAMATIKE (O'NEILL). NA SLIKI VIDIMO ČLANE SKUPINE LAVINO NIELSON, RUTH CARRIER IN BETTY JONES

AMERISKI BALETNI UMETNIKI POTUJEJO PO JUGOSLAVIJI. TUDI V LJUBLJANI BODO KMALU NASTOPILI. AMERISKA BALETNA SKUPINA JOSE LIMON. JE V SVOJI DOMOVINI RAZVILA NOVO VRSTO BALETA, KI GA KRATKO IMENUJEJO KAR MODERNI BALET – SE PA TEMELJITO RAZLIKUJE OD KLASIČNEGA, KI GA POZNAMO PRI NAS. NA SVOJEM REPERTOARU IMA TA SKUPINA TEME IZ STARIH AMERISKIH IN MEHISKIH LEGEND, IZ SHAKESPEARA IN CELO IZ MODERNE AMERISKE DRAMATIKE (O'NEILL). NA SLIKI VIDIMO ČLANE SKUPINE LAVINO NIELSON, RUTH CARRIER IN BETTY JONES

PRED 14 DNEVI JE PRIŠLA IZ SOVJETSKÉ ZVEZE URADNA VEST, DA JE NJIHOV NOVI HELIKOPTER NI-4 DOSEGL NE SVETOVNI REKORD ZA HELIKOPTERJE S TEM, DA JE DVI-GNIL 11.188 KILOGRAMOV 2.400 METROV VISOKO. HELIKOPTER NI-4 JE, KOT KAZE, NAJVEČJI HELIKOPTER NA SVETU IN JE NAMENJEN ZA PREVOZ POTNI-KOV V MEDMESTNEM PROMETU. POROČAJO, DA LAHKO NESE 20 DO 30 LJUDI. ZENETA GA DVA VELIKA REAKCIJSKA MOTORJA, KI STA VGRAJENA NAD KABINO. NA REKORDNO VISI-NO SE JE VZPEL V 11 MINU-TAH. KONSTRUIRAL GA JE MI-HAJL MIL, ZNANI SOVJETSKI KONSTRUKTER HELIKOPTER-JEV, KI JE ZGRADIL PRVI USPEŠNI SOVJETSKI HELIKOP-TER ŽE LETA 1930. VSI VAŽNI PODATKI SO SE TAJNOST, VEN-DAR SOVJETSKI CASOPISI PO-ROČAJO, DA IMA 5-KRAKI RO-TOR, KAR JE POSEBNOST DA-NAŠNJIH HELIKOPTERJEV.

ZMAGOVALEC

KAKO PONOSNO SE DRŽI GOLOB, KI JE NA ŽIVINO-RELSKI RAZSTAVI V NORVI-TCHU NA ANGLEŠKEM DO-BIL PRVO NAGRADO.

Bisere v morje!

LE KAJ STRESAJO V MORJE? CE VERJAMETE ALI NE, V TEJ SKATLI SO BISERI. – TAKIH SKATEL POJNIH BISEROV, SO STRESLI V MORJE 80 KILOMETROV PRED TOKIOM ŽE VEČ KOT TONO. JAPONCI SO PRED NEKAJ DNEVI PRAZNOVALI 50-LETNICO UMETNEGA GOJENJA BISEROV. KOT JE ZNANO, VLA-GAJO TAM V SKOLJKE ZRNCA PESKA ALI BISERNE MATICE, OKOLI KATERE IZLOČI ŽIVALI DRAGOCENI KAMENČEK. TU IN TAM SEVEDA POSKUS NE USPE. TAKŠNI NEUSPELI BI-SERI SO MOTNI IN NA TRGU ZANJE NI POVPRASEVANJA. DA SE NE BI ZAMERILI MOR-JU, KI SO MU IZTRGALI SKRIV-NOST, ZMEČEJO JAPONCI VSA-KO LETO VSE NEUSPELE BISE-RE NA DNO MORJA. DA JE TUDI FESTIVAL ZDRUŽEN Z IZ-BIRO KRALJICE BISEROV, SE RAZUME SAMO OB SEBI.

ČE HOČETE BITI SODOBNE...

...MORATE IMETI V SVOJI GARDEROBI NEKAJ UMETNIH »SKALPOV«. KI SO PRILAGOJE-NI ZADNIM KRIKOM V FRI-ZERSKI STROKI. TAKO VSAJ SO PREDLAGALI FRIZERJI NA SVOJEM LETOSNEM KONGRE-SU V BERLINU.

Za nore šoferje v ZDA

ANGLEŠKA AVTOMOBILSKA IN-DUSTRIJA NE ZANJE POSEBNIH USPEHOV V EVROPI IN V AME-RIKI. VENDAR SO V ENI IZMED AVTOMOBILSKIH KATEGORIJE PREČEJ MOČNI, KAR POTRJUJE TUDI USPEH PRODAJE V ZDA. TO SO NAMREČ SPORTNI AVTOMOBILI ZA »ŠOFERJE-DIV-JAKE«. KOT JIM PRAVIJO V AMERIKI TRIUMPH T. R. 3 JE AVTO, KI BAJE NIMA PARA NA VSEM ZAHODU. SPORTNI AVTOMOBILI NA NAŠI SLIKI ČA-KAJO, DA JIH BODO NATOVO-RILI NA LADJO IN POSLALI ČEZ OCEAN.

Narava se je poigrala

PRAVKAR SMO POSPRAVILI ZADNJE PRIDELKE Z NJIV. NEMALO PA JE BIL PRESENEČEN ANDREJ PERKO IZ VODNIKOVE ULICE V LJUBLJANI, KO JE NA NJIVI BLIZU TUGOMERJEVE ULICE V ZGORNJI SIŠKI IZKOPAL REPO. KI JO VIDITE NA SLIKI. – JE POLDRUG KILO-GRAM TEŽKA IN NA POGLED KOT ROKA S SEŠTIMI PRSTI. – ZAREŠ ZANIMIVA IGRA NARAVE...

Gnile zobe imamo in polnimo čakalnice povod, kjer nam lahko pomagajo in kaj popravijo. Res je, da so postali številni vsilje, kot smo si morda mislili, saj je več kot polovica mlečnih zob naših malčkov gnila; pri ostalih zobeh imajo pionirji (do 14 let) dobro četrtino gnilih, pri mladincih (18 do 20 let) pa se gniloba krivulja povzame na 70%. Nasprotni temu visokemu številu pa imamo neprimer- no nizko število zobozdravstvenih delavcev, ki se kratko in malo ne morejo lotiti vseh, ki imajo piškave zobe.

Zgodba se prične leta 1833...

Društvo zobozdravstvenih delavcev ima v zalogi tablete, glavna kemikalija v njih je kalcijev fluorid. Tisoč tablet — tri sto dinarjev. Lipičeva cesta številka 1. To je majhna informacija, ki vsak dan postaja večja in kmalu bo vsak otrok vedel, da tablete kalcijevega fluorida...

Toda zgodba se prične drugače in drugje. Morda že leta 1833, ko je Avstrijec Danninger svetoval bodočim materam, naj jemljejo fluorove soli, če hoče- jo, da bo naraščaj imel zdrav- zobe. Malokdo se je tedaj zme- nil za njegovo besedo... Morda pa je začetek zgodbe o fluo- riju v Angliji, kjer je Brown pričel leta 1890 agitirati za ržen kruh (ki med vsemi hranili vse- buje največ fluorida).

Toda vse to so bila le ugiba- nja, lepa in koristna, in šele Američani so s svojim smislom za praktičnost premaknili zgod- bo iz uvoda v prvo poglavje.

Naprava je odkrila; statistika je potrdila

Ugotovili so, da v nekaterih krajih na svetu žive ljudje, ki jim ni treba hoditi k zoboz- dravniku. Zobje jim ne gnijejo in njih zasluga za to je enaka ničli. Tako v Italiji, ZDA, na Malaji, Japonskem, Ceylonu, v Južni Ameriki — v nekaterih predelih. In potem so našli fluor. Nenadoma, Američani z imenom Churchill. Leta 1933 Usanka je bila razvozlana in

RAZGOVOR Z DOC. DR. VALTERJEM KRUSICEM O MNOŽIČNI IN PREVENTIVNI AKCIJI PROTI ZOBNI GNILоби

Zgodba

opiškanh zobeh in o fluoru

Zgodba se lahko prične: ljudje, katerim je usoda naklonila doore zobe, so nič hudega in nič posebno dobrega sileteci pill vodo, svojo domačo in vsak- danjo. Ta pa je vsebovala fluo- rove soli... Potem je nastopil mehanizem statistike, ki je pri- čel šteti gnile zobe in ugotovil — kjer je fluor, je manj, je zelo malo, gnilih zob!

Nenavaden dvoboj mest

Izračunali so, da lahko 25 majhna količina fluora v vodi (1 do 1,2 mg v enem litru) učin- kuje odlično: gniloba zob se zmanjša za več kot polovico v primerj s krajji, kjer ni fluora v vodi. In naslednji poskus: ljudem, ki so vedno gili le fluo- rificirano vodo, so dali navadno (več let), in pokazalo se je, da so jim prišli zobje kar dobro gnili...

In potem so ugotovili nena- vadno tekmovalstvo dvoboj mest. Tekmece: New Burg in King- ston. Dva enako velika mesta, ob isti reki, s približno enakim odstotkom gnilih zob... V pit- no vodo mesta New Burg so dodali fluorove soli in potem vključili opazovalni aparat sta- tistike. To je bilo od leta 1945 do 1952. Rezultati so porazili

vse skeptike in nasprotnike. Statistika je potrdila, da se je zobja gniloba v New Burgu ob- čutno zmanjšala. Lokali so tudi eventualne posledice fluora na organizem, a brez uspeha: srca meštanov New Burga so bila normalna, rojstvo in smrt sta utripala v enakem ritmu, prav tako kot v Kingstonu, kjer niso dobivali fluora.

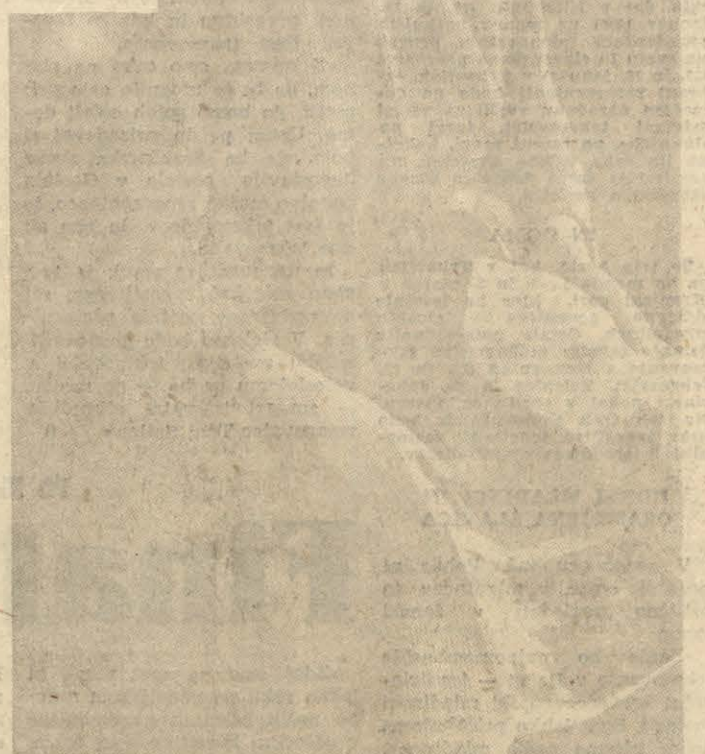
Amerika in Evropa

Posledica tega obsežnega ek- sperimenta, v katerem je sode- lovalo okrog 50.000 ljudi, je bi- la: fluor je postal prvoborec v kampanji proti zobni gnilobi. Svet je pričel iskati najboljše načine za dovajanje fluora v človeški organizem... Američa- ni so se lotili vodovodov in dandanes uživa v Ameriki fluo- rove soli že nad 30 milijonov ljudi. Odstotek gnilobe se je zmanjšal za najmanj 30%, po- nekod na 60%.

Evropa je bila bolj skeptična in ni verjela ameriškim zma- goslavju. Iskala je svoje poti. Švicarji imajo natrijev fluorid, ki je uspešen in preizkušen, a njegova uporaba ni dovolj mno- žična. Morda se sliši malo čud- no, toda eden od vzrokov je tu- di ta: zobozdravstvenih delav- cev imajo dovolj, morda celo preveč. Zato je krič »preveni- vas« manj aktualen. Pa tudi glas skeptikov je precej močan, tr- dijo namreč, in ne brez vzroka, da je natrijev fluorid tudi mal- ce škodljiv. Nemci in Avstriji- ci uporabljajo švicarske prepa- rate. Nemci tudi po svoje ek- sperimentirajo. Nizozemci pa so šli korak naprej — uporabi- li so kalcijev fluorid. Dajejo ga otrokom in bodočim materam skupno z vitamini. V Vohodni Nemčiji imajo odlična sredstva, a za zelo draga, predraga za množičnost. Rusi imajo dober koncentrirano fluoropasto, s ka- tero lahko ustavijo proces gni- lobe. A množičnih akcij ni.

Osem let ljubljanskih eksperimentov

Le mi? Sedim v glavnem sta- nu našega bojišča proti zobni gnilobi — v ljubljanski stomato- loški kliniki, pri prof. dr. Val- terju Krusiku. In tu se prične drugo poglavje, zgodba o do- slednem delovanju dr. Krusika in o njegovi široko zasnovani raziskovalni politiki. Rezultati tega so danes znani: tablete kalcijevega fluorida izdajajo LEK iz domačih surovin, prepa- rat je organizmu popolnoma ne- škodljiv, ni drag in možnost množične akcije je zagotovljena.

Potem in vse pa vse, dr. Krusi pripoveduje o domačih eksperimentih. Osem let in ude- ležba najmanj sedem tisoč lu- di, največ šolskih otrok. Rezul- tati so vedno znova potrdili sta- ro resnico, ki je prišla že davno na dan: fluor ovira piškavost pri njeni ofenzivi. Najprej so uporabljali natrijev fluorid, se- dat pa že leto dni je kalcijev. Nikjer niso nikoli opazili kakih posledic na organizem: fluorove soli učinkujejo samo na zobe, na sklenino, ki postane bolj od- parna in trda.

srečen ovinek zaradi cene

Uporabe natrijevega fluorida nismo opustili zato, ker bi se nam morda zdelo, da je preveč škodljiv, temveč kar malo za- nezav. Kar je bilo v resnici, je to, da je cena za natrijev fluorid v tujini precej višja, kar je oviralo in uvoza. Ceno je ovirala naše načrte — množičnost. Ni- smo hoteli po ameriški poti, kajti bilo bi neprimerno nuditi fluor samo mestnemu prebiva- lstvu z vodovodom. Kako smo pa prišli do kalcijevega fluorida — to je morda najbolj zanimiv del te zgodbe... Surovin zanj pri- nas ni malo: ob srbških rekah je peska — »jedkanca« — do- volj. To je čisto navaden mine- ral, ki ga je treba samo dobro, zelo dobro zmelati, da ga organi- zem lahko sprejme. Pri tem nam je pomagal inštitut prof. dr. Knappowsta v Tübingenu. To je bila velika usluga, ki nam jo je naredil prijatelj stari pro- fesor in pri tem ni bil le znan- stvenik, temveč predvsem pri- jatelj. Pred dvema mesecema

znanstveni direktor iz Nemčije in LEK ga je uspešno izdelal in nas rešil skrbi, da bi ne zmo- gli izvesti naše akcije res mno- žično. Tako smo prišli do tega odličnega sredstva po nevsak- danjem ovinku: hoteli smo ce- lenost na oddaji domačih su- rovin dobili pa smo poleg tega še najboljšo kvaliteto.

Po tri tablete na dan

Zdaj pa k stvari: zgodba je konec in zanima nas še marel- kaj. Zanimanje za novo preven- tivno sredstvo je dokaj veliko, pravi dr. Krusi, in poudarja, da so se mnogi okrajši že nav- dušili za akcijo, predvsem v Ljubljani in v Celju. Otroci bodo dobivali po tri tablete dnevno vse do desetega leta. Razen tega pa bodo jemali ta- blete vse do sedemdeset let. Pri- tem na ne smejo opustiti dru- gih sredstev, n. pr. vitaminov itd.). Doza morajo biti točne in stalne, kajti le tako je uspeh zagotovljen. Stroški niso veliki — letni izdatki za enega otroka je 250 din!

S temi ukrepi bomo občutno zmanjšali odstotek zobne gni- lobe pri mladini. Za koliko? Tež- ko je reči, ker je vse odvisno od razumevanja in od vestnosti. Vedno je pri novostih tako, ne- kateri so skeptični, kar tako, brez posebnega varstva. Vestnost pri vsakdanjih tabletah, vsaka preventivna zahteva disciplino... Torej za koliko? Zobna gniloba se bo skrajšala najmanj za četrti- no, pozneje pa še več. Toda predvsem razumevanje in vest- nost!

Zaupaj mi

KAJ NAJ STORIM?

Ko je vstopila, je v trenutku silno zardela. Nikar ni mogla povedati, kaj jo je praznoprav prignalo k meni. Gledala je nekam mimo mene, ko mi je nasto- vala, da je stara žele doindvajset, da je nameščena v neki pisarni in da že dlje časa ne more opraviti svojega dela v regu. Potem mi je na dolgo in široko govorila o svojem predstojniku, ki da je takorantčen in muhast ter z njo skrajno nezadovoljen. Zanimaj sem se, od kdaj in povedala mi je, da po malem že veskoži, toda zadnje mesece se to nezadovoljstvo oču- no stopnjuje. Ker sem čutil, da ne more preiti na tisto, zaradi česar je v resnici prišla, sem ji hotel pomagati.

— Ali mislite, da zadnje mesece delo v resnici slabše opravljate?

Zardela se je: — Menda bo že res.

— Gotovo veste zakaj. Ali ste neredno zaradi predstojnikove natančnosti ali ste sami zašli v kakšno koli stisko in vam pri delu manj pomaga drugam?

Čutila je, da mora zdaj povedati pravi vzrok ali pa oditi. Očitno je želela povedati, toda beseda ji ni šla iz ust. Zardela se je v konico svojih čevljev in risala z njimi kroge po tleh. Pustil sem jo, da se sama opo- gumi. To je očitno spoznala, kajti ko sem le še in še vtrajno molčal, je spregovorila, ne da bi dvignila pogled:

— Imela sem fanta in sem zanosila. Odkar sem mu to povedala, se samo še pripravam. On hoče, naj splavim. Pravi, da nimava še nič urejeno za življenje. Tudi njegovi starši so istega mnenja, v meni pa se nekaj upira. Navsezadnje to le ni čisto prav, ali ne?

Pri tem je prvič dvignila pogled in se še vedno v zadregi zadržala vame.

— Ali fant ve, da je splav nevaren za vas?

— Seveda ve. Njegov bratranec je celo zdravnik, ginekolog. Tudi z njim sva se posvetovala. On splava nikakor neče napraviti. Toda fant me sili, naj grem h komu drugemu. Nikakor ne mara, da bi rodila.

— Od kod, mislite, da izvirata njegov odpor? Ali bi si v resnici ne mogla urediti skupnega življenja? Navsezadnje ste vi že v službi...

— Ustnice so ji zatrepale:

— Ne maram ga več, odkar sem to doživela. — Nervozno je začela iskati po torbički roček, oči pa so ji začle solze. Pustil sem jo, da se je pomirila. Preden je to zmogla, je zahihljala!

Gotovo me ni imel ničoli rad. Drugače bi sedaj mislil tudi name. Vseeno mi je zame, poglavito mu je, da bi se odrešil vseh dolžnosti, da bi se zanj nič ne spremenilo. Ko sem mu rekla, da morda kasneje ne bova mogla imeti otrok, je samo zamahnil z roko: »Prazne maraje. Sicer bova pa kakšnega poštopila!« Se mar mu ni, da bi jaz hotela imeti svoje, najine otroke, da bi bila rada zdrava... Ko sem mu rekla, da bi vse življenje ne mogla pozabiti, če bi to naredila, se mi je samo smejala, da sem še otročja in neumna. Ali tudi vi smatrate to za neumnost?

Moral sem se ji nasmejati. — Bodite pomirjeni, to nima z otročjostjo zares prav nič opraviti. Prav je, kot čutite, in bi vam samo želel, da bi v tem svojem mišljenju vzdržali do kraja...

Mislil sem, da bo stvar zanj s tem opravičena, toda se še ni mogla posloviti. Nenadoma me je pogle- dala, npravnost v oči:

— Mislila, da se res ne bom premislila. Ampak bolj od tega me muči vprašanje, če naj s takim člo- pekom še sploh nadaljujem odnose. Navsezadnje se naj ne morem več zvesti. Kaj mislite, če me je sedaj tako pustil na cedilu in hoče samo živeti od mame, bo enako ravnal tudi drugič. Ubil mi je za- upanje, to pa je poglavito, ali ni res?

Bil sem resnično presenečen, kako zrelo je mislila. Vprašal sem jo, če sta že sploh kdaj resno mislila na zakon. Rekla mi je, da ona vsekakor. Njemu pa to ni bilo nikoli poglavito in tudi zdaj ne kaže volje za kaj podobnega. Njeni starši imajo hči in so jima pri- pretili urediti skromno stanovanje, toda on noče nič slišati o tem. Govori samo, da je za zakon se pre- zgodaj, da ni imel še nič od življenja in da bi si res še ne maral nakopati otroka na glavo.

Moral sem ji reči, da, če partner vsekakor se ne kaže, toliko življenjske zrelosti, da bi ji mogel svetlo- vati, kaj se neže z njim. Razen tega pa ji on ni pre- lagal zakona. Malo je verjetno, da bi ga lahko pri- dobila za ta korak. Se mar pa, da bi bil tako na silo in brez napovedanja sklenjen zakon sploh kdaj srečen. Poslušala me je mirno, četudi sem videl, da jo je vsaka beseda posemle zadel v živo. Najprej je sklo- nila glavo in jo potem sunkovito spet dvignila: — To- rej je z njim vse za zmeraj in neuporabno končano. — Bilo mi je resnično žal, da ji nihče ni mogel dati kaj več in lepšega upanja.

ALEKSANDRA SEBI KOLON TAJEVA

CARJA SO UBIILI

»Carja so ubili! Podli, nihilisti so vrgli v njegovo kočijo bombo. Kolikšna nesreča, ba- tjuško carja so ubili!«

Tako so tarnale tetke. In vsa hiša je bila prestrašena in potrla.

»Kdo si je drznil napasti carja? Večjega greha si človek ne more misliti. Samo ti pod- čelci, ti razbojnik! Studentje so lahko skovali atentat na carja. Tako je, če studentje ne ve- rujejo več v boga in ne ubogajo oblasti. Vse je treba izgnati, pobiti.«

Stara služkinja, zvesta in volineno ruto, je prinesla druge novice.

»Ne, carja niso ubili,« je pripovedovala, »bog ga je rešil, pač pa je nevarno ranjen. A podleže, ki so ga hoteli ubiti, so že zgrubi- li in odgnali v ječo.«

To novico je prinesel tudi bila razburjeni sorodnik mojega očeta, mlad officer, ki je tr- dil, da so vsega krivi studentje. Rekel je, da jim roje po glavi same škodljive ideje. Stu- dentje so proti monarhizmu, toda kaj bo z Rusijo brez absolutizma?

Mene je zanimalo, kaj govore v kuhinji. Vsi so se zbrali okrog kuharice, ki je dokazo- vala: carja niso ubili studentje, marveč zem- ljaki, gospodje zato, ker je ukazal osvoboditi tlačane.

»Sama sem bila tlačanka,« je pravila ku- harica, in dobro se spominjam, kako so se zemljaki gospodje jezili.

Toda hiša je rekla:

»Kakšno svobodo so nam pa dali? Moja kmečka družina živi slabše kakor prej. Kar naprej plačuje davke in vse dohodke spravi za zemljake, kakor jih je spravila prej. Kakšna svoboda pa je to?«

Očkov lakač Mitrofan je priredil hišni Vprašala sem ga:

»Torej niso studentje ubili carja?« Bala sem se za usodo studentov.

Mitrofan mi je pojasnil:

»Studentje ali kdo drug — to ni važno,

Med studentji je mnogo smov zemljaki- sh gospodov, resnica pa je ta, da se kmetom ne godi nič boljše kakor prej, ko so bili še tlač- niki.«

Bila je že noč, očka pa se še ni vrnil. Mama se je razburjala. Tiste čase se ni bilo telefona in avtomobilov in zato človek novice ni hitro zvedel.

Ulice so bile polne ljudi in množica je kričala: »Obesite morilce! Po ulicah so ho- dila policiste in orožniške patrulje.

Oče se je vrnil pozno ponoči. Povedal je, da je car podlegel ranam. Stare tetke so se znova zjokale in preleščale. Mene so, spravili spat, pa nisem mogla zaspati. Toliko je bilo novih misli in vtisov in vse mi bila rada raz- zumevala.

Car je umrl. Drugi dan so njegovega sina Aleksandra III. razglasili za carja Rusije. So- dna obravnava zoper teroriste, ki so si drznili ubiti carja, se je bilala koncu. Vse deželo je zajela mračna reakcija.

Med obtoženci, ki so jih obsodili na smrt na vešalih, je bila tudi Sofija Perovskaja. Zaprta je bila svojo privilegirano družino in se pridružila revolucionarjem. Bilo je prvič, da so v Rusiji obsodili žensko na smrt na vešalih, in celo ljudem s stariji nazori se je zdelo ta kazen prestrega.

Moja mati je tiste dni često molila za ma- ter Sofjo Petrovsko.

»Karkoli je počela Sofija Petrovskaja, na svojo mater ne bi smela pozabiti, je go- vorila mama, »tudi to je zločin, če človek na- konijo mater takšno gorje. Preden je začela zodelovati te globoke naklepe zoper carja, bi se bila morala posvetovati z materjo.«

Adela je bila v celoti na mamini strani in tudi ona je obsodila Sofjo Petrovsko. Zanja pa je molčala. Po njenem obrazu sem spozna- la, da se ji Sofija smili. Zanja je čisto dejala:

»Človek ne sme zmerom ravnati tako, ka- kor hočejo svojci. Vsek človek mora najti svoj pot v življenju.«

Za to sem Zenojo poljubila.

Miss Godjohn je obsodila razsodbo sedi- šča o obojenju.

»To je kruto, zlasti za žensko. Če bi bila res storila zločin, ni pr. če bi zadušila last- nego otroka, bi to še razumelo. Tako pa niti bombe ni vrgla. Samo sodelovala je v zaroti. Rusi so strašno kruti.«

Presojanje miss Godjohn je zahtevalo moj patriotizem.

»Rusi niso prav nič bolj kruti, od Angle- žev. Saj sta oboje glavni lepi bralci Ma- riji Stuart.«

»Toda to se je zgodilo v davnih časih,« je odgovorila miss Godjohn. »Torej angleški narod še ni bil omejen.«

Na to sem brez reči.

»Ko bodo vsi Rusi znali brati in pisati, ne bo več krutosti in vsi bodo srečni.«

Miss Godjohn mi je svetovala v besedo:

»Človek nikoli ne sme ponavljati tujih besed. To si silila iz ust ustnice Strahove, v ustih mlada deklica pa zvone tečane be- se, dmešmo.«

Ni se mi hotelo pripraviti z miss Godjohn, toda ponudi sem mnogo premisljala o Sofji Petrovski. Ječa, v katero so jo pahili... mar ni podobna ječi iz četrtga dejanja opere »Fausti?« Morda bo pa tudi Petrovski v za- njem trenutku rešil Faust?

Bil je zelo razburjen dan, ko so udeleženci atentata odgnali na morišče. Spremljali so jih orožniki in policija na konjih; ljudje so navali na Semjonovski trg.

Zenja je sedela pri klavirju, pa ni rla na igrala. Vprašala sem jo:

»Kaj ne misliš peti?«

Zenja je odgovorila:

»Danes ne morem peti.«

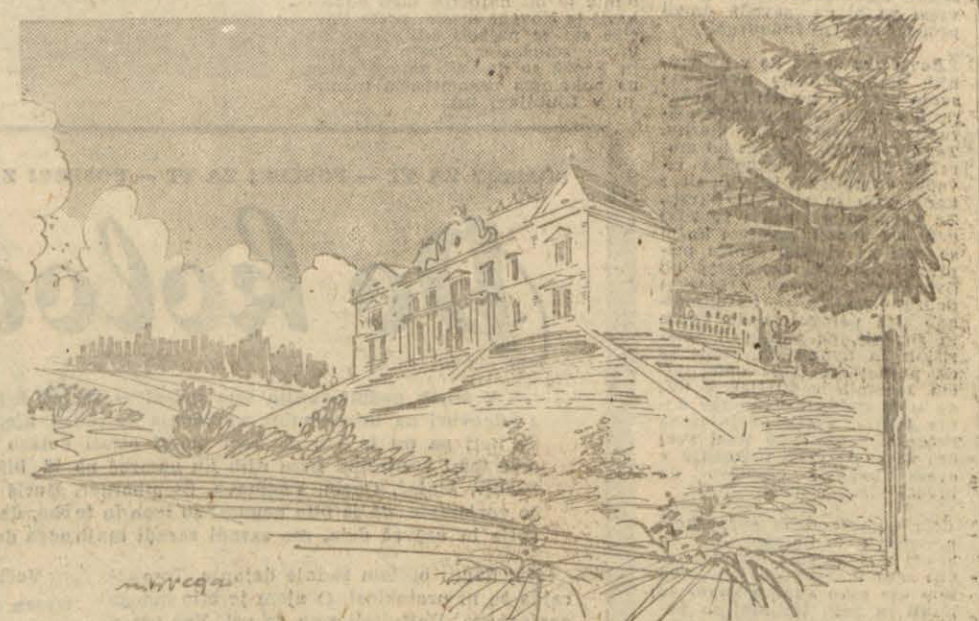
Slišali sva, kako je mimo naših oken pri- galopirala policija na konjih in Zenja je re- kla:

»Na morišče hiti.«

Naslonila je glavo na tupo klavirja in opazila sem, da tiho jokajo Petrovski in jo po glavi tako, kakor sem jo božala, ko sem igrala njenega očeta v »Rigolettu«.

V predstvi je zapel zvonec. Odhitela sem odprti. Bila je Marija Strahova, blesta, ko- zid, brez naočnikov. Bila je še toliko pri- močeh, da je zajecljala:

»Končano je! Potem pa se je onesveščena zgrudila.

15. PODELSKI DVOREC IN NJEGOVI PREBIVALCI

Podelski dvorec Kuuzo ali, kakor so ga imenovali po finsko, Kuusan-hobi, je pripa- dal mojemu dedu. Bila je mlačna farma v mračnih gozdovih Finske, jezera in zelene livade, rjavkasta polja, prepojena z okajmi prekop, kamor se je stekala obilna deževni- ca, na brčju pa rumenkasta hiša, zgrajena v slogu alexandrovskih častov; stiri bela ste- brišča pred fasado, široke stopnice, držeče na čvelični vrt, volik sadni vrt, okraj njega pa bistra rečica Kanjulan.

Moj ded, je bil agent lesno trgovine. Po- tvenu la bil Aleksander, po primku pa Ma- sulin. Bil je sin ravnega kmeta in v Peter- burg je prišel peš. Lotil se je izvoza finskega lesa v Peterburg. Bil so časi, ko se je Pe- tersburg nagnil na ko so v njem mnogi gradili. Odkločeno mladitcu železne voije, kakšen je bil Masulin, ni bilo težko najti pota k potoki dobrega finskega lesa. Če sode- človek po obtem portretu, ki vis v hiši, je bil lep fant, visoke postave, svetlih las in ve- likih modrih oči. Vse obraz njegovega obraza je prišel o vtrajnosti in odločnosti. Očnil

se je z ruskim dekletom Kirilovo. Tudi ona je bila zelo lepa s svojimi tankimi belimi roka- mi, toda v izrazu njenih oči ni bilo videti dobrotljivosti, kakor v obeh Maslinovih. Ple- mski rodu se ni mogla spriznati s tem, da se je omožila s preprostim kmetom in svo- jemu možu je dajala zmerom čutiti, da je sin preprosti staršev. Toda Maslin je očividno ljubil svojo lepo ženo. Zanj je kupil podel- ski dvorec Kuuzo in ga razkošno opremlil, za kar je potrošil vse prihranke. Ded je umrl, in tedaj se je pokazalo, da razen dolgov ni zapustil ničesar. Moja mati se je zaslula pred vprašanjem: ali prodati Kuuzo in poravnati dolžove ali pa prevzeti breme gospodarjenja na mlačni farmi v Kuuzi, potem, po poravna- vi dolgov, pa obdržati dvorec. Odločnosti in podjetnosti je imela moja mati dovolj.

Po Maslinovi smrti babica ni ostala dolgo vdova. Omožila se je z ruskim zemljakiškim go- spodom, plemiškega rodu in odpotovala ne- kam v južno Rusijo.

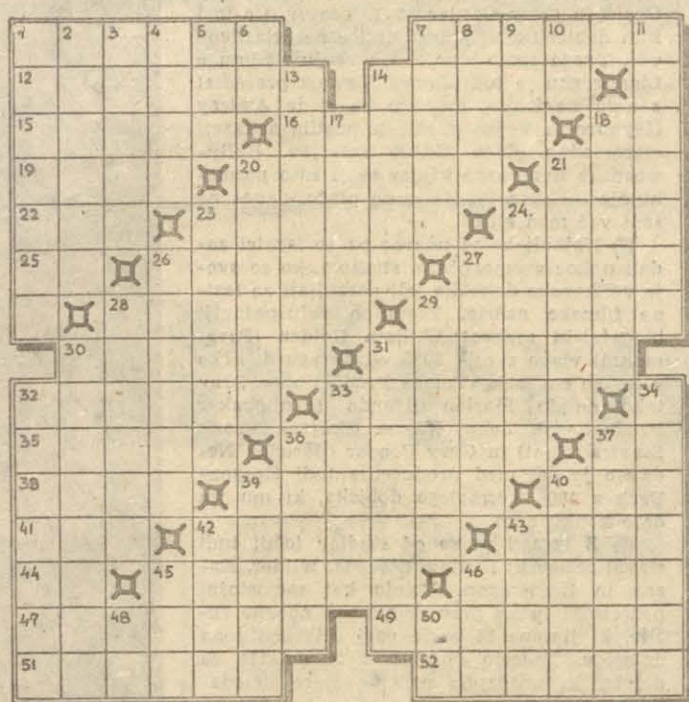
Zame je bila Kuuzo raj svobode. Vsko- krat, kadar smo se ji bližali in kadar sem zglejal, znani stolp z zlato obro na vrhu, mi je začelo srca radostno utripati.

1. Kaj je nasprotje od absolutnega?
2. Katera dragocena kovina se je spočetka zdelala ljudem ničevredna, na kar se danes spominja njeno zaničevalno ime?
3. Kaj so »diftongie«?
4. Kaj imenujemo »afriška Niagara«?
5. Od kod izvira izraz »huronsko vpitje«?
6. Kaj poleg močnega svetila še označuje izraz »reflektore«?
7. Kateri so bili trije voditelji francoske revolucije?
8. V katerem fizikalnem pojavu tiči skrivnost delovanja pivnika, t. j. njegova sposobnost, da vpija črnilo?
9. Katero je glavno mesto kneževine Liechtenstein?
10. Kdo je dejal, da bi mogli vreči zemljo s tečajev in kako?

ODGOVORI NA VPRAŠANJA...

1. Glavno mesto Grönlandije je Godthaab.
2. Na svetu je sedem rasnih skupin in to: Avstralidi, Negridi, Koisanidi, Mongoloidi, Eskimi, Indijanci in Evropejci (ki živijo v Evropi) pa se delijo na pet ras: na Mediteranide, Dinaride, Alpidne, Nordide in Baltide.
3. Pri kuhanju mesa se vse v vodi raztopljive hranljive snovi izližajo in da jo juho. Zato je seveda pečeno meso bolj hranljivo kot kuhano.
4. Izraz »lealeone« pomeni v zdravstvu »smrtina«. Letalnica količina nekega zdravila je torej količina, ki je bolnik ne sme več zaužiti, ker je že smrtna.
5. Mesto Graz leži ob reki Muri.
6. Prvi Evropejci, ki so spoznali cigare, so bili Spanci, ko so 1492. leta prišli do Kube in tam videli domačine s cigaretami v ustih.
7. Mestici so mešanci med belci in indijanci, mulati pa mešanci med belci in črnci.
8. Najdaljša reka v Spaniji je Ebro; izvira v Cantabrijskih gorah in se pri Tortosi izliva v Sredozemsko morje.
9. Dve različni imeni ima v ljudskem govoru planet Venera: imenujemo jo Večernica in Danica. To zato, ker vidimo Venero s prostim očesom deklorat na dan; kot prvo zvezdo po sončnem zahodu in kot zadnjo pred sončnim vzhodom. Ljudje so včasih menili, da sta to dve različni zvezdi, zato dvojno ime.

KRIŽANKA

Vodoravno: 1. izraz zadovoljstva; 7. ljubkovalni izraz za domačo žival; 12. srebrnobela, arzeno podobna kovina; 14. strani; 15. ozka pot; 16. rizec; 18. začetnici imena in priimka slovenskega skladatelja in dirigenta (1914. Fojana pri Gorici); 19. okence; 20. čoln afriških domačinov; 21. predmet; 22. utežna in vo-

ta mera na Vzhodu; 23. ledeniška tvorba; 24. ne velike; 25. predlog; 26. indijski svetilšč; 27. sovjetski šahovski velemejster; 28. otrošek; 29. srkat; 30. vrsta živali iz rodu dvoživk (množ.); 31. s trnjem ograjen tabor afriških domačinov; 32. prostozidarji; 33. glavno mesto Kube; 35. davni prebivalci na naših tleh; 36.

turška obutev iz zelo mehkega usnja; 37. začetnici primka in imena pomorskega, ki je po njem dobila ime Amerika; 38. merska točka na zemljevidu; 39. peti del; 40. ploskovna mera (množ.); 42. dovršni pretekli čas; 43. kosi celote; 44. osebnostni zaimek; 45. radijska napeljava; 46. Puccinijeva opera (fon.); 47. priprava za vsesavanje pare, plinov itd.; 49. neukročen; 51. tisti, ki se ukvarja z brodarstvom; 52. sestavine mastnih olj.

Navpično: 1. opore; 2. starodavna umetnost; 3. del zgradbe; 4. del pohištva; 5. žensko ime; 6. medmet; 7. grška črka; 8. del očesa; 9. staroslovansko božanstvo; 10. enaka samoglasnika; 11. gnojne tvorbe; 13. glavno mesto Kenije; 14. okov; 17. dan v tednu; 18. vrsta hazardne igre; 20. malikovalci; 21. razbojnik, pokvarjen človek; 23. debela vrsta kostanja; 24. otrobi; 26. kazni za zločin; 27. rastlinam podobna morska žival s trdnim oklepom; 28. naphovati (brez se); 29. stari naziv za obale vzhodnega Sredozemlja; 30. merska enota za toploto; 31. začrtan; 32. privlačen; 33. organska snov, ki so iz nje trdni oklepi žuželk; 34. skupina otokov v Mikroneziji; 36. priimek hollywoodskega filmskega igralca, ki smo ga videli v »Uporu na ladji Caine« (fon.); 37. ognjenik; 39. začetek reke; 40. soteske; 42. staroslovansko plemo; 43. sestavni

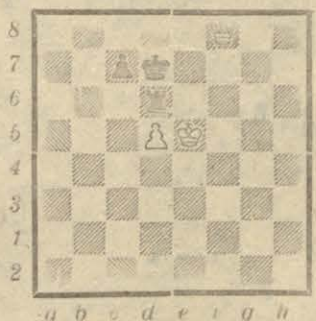
del soda; 45. uraden spis; 46. tok za puščice; 48. kratice enote za energijo, ki jo uporabljajo v atomski fiziki; 50. različna samoglasnika.

REŠITEV KRIŽANKE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Vodoravno: 1. avtomat, 8. oskrba, 14. dregati, 15. vrniti, 16. redek, 17. flirt, 19. Krypton, 20. eter, 21. čista, 22. tili, 23. sen, 24. kripa, 25. svat, 26. an, 27. slast, 28. oteti, 29. rohljati, 31. asker, 33. raket, 35. lonice, 38. klada, 40. rkelj, 42. Ir(dij), 43. rosa, 44. otodi, 45. emu, 46. Ant, 47. okapi, 48. Tobl, 49. se, 50. tvor, 51. Cezar, 52. tetrev, 54. trobila, 56. Antih, 57. oklenem.

SAH

F. Dedrie, 1925

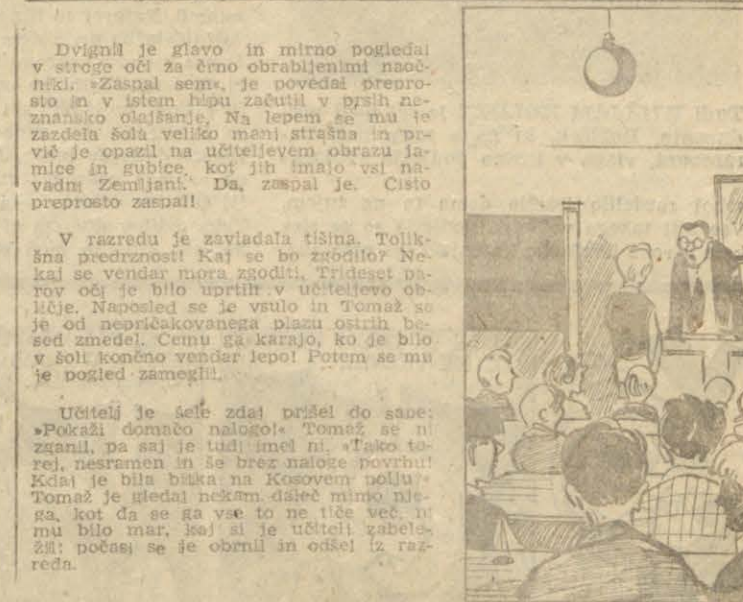
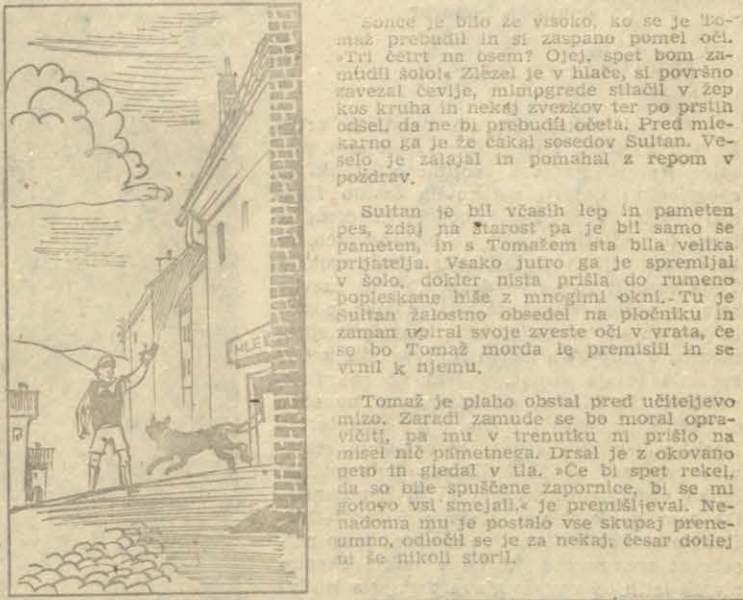

Beli igra in dobi.

BELI: d5, Ke5, Df8.

ČRNI: e7, Td6, Kd7.

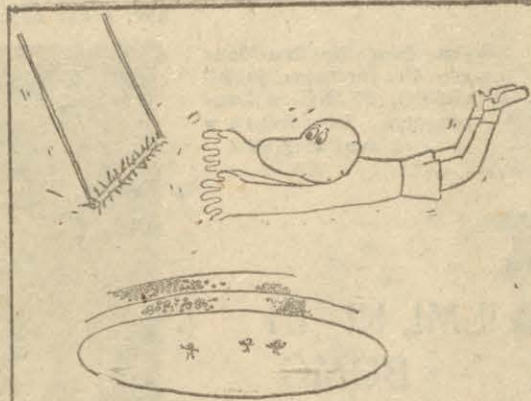
Moč šahovskega igralca spoznamo tudi po tem, kako zna v že dobljenem položaju poskusi najkrajšo pot do zmage. V zgornji končnici je prednost belega nedvomno očitna; vprašanje pa je, koliko potez bo potreboval, da bo uveljavil premoč svoje dame proti črni trdnjavi, ki jo njen kralj uspešno varuje in se pri tem še zlahka umika vsem napadom. Beli bo igro gotovo dobil, vendar se bo moral povprečen igralec precej znožiti, preden mu bo to uspelo. Dober igralec pa si bo v zgornji končnici že s prvo potezo zagotovil najkrajšo pot do zmage in prisilil črnega, da se najpozneje po 4. potezi vda.

Izdaja in tiska časopisno podjetje »Slovenski poročevalec« v Ljubljani, direktor Rudi Jančič. Glavni in odgovorni urednik Ivo Tavcar. — Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ulica štev. 3 (prilike), pošt. predal: 150. — Telefon: 23-322 do 23-324 (interfon štev. 23). — Naročniški oddelki: Ljubljana, Titova cesta 5, telefon: 21-332. — Naročniki: celotna 250. dila, poštna 494. dila, celotna 240. dila, mesečna 20. dila. — Oglašni oddelki: Ljubljana, Titova c. 7, telefon: 21-686. Stevilka Ziro računa 60-KB-5-2-267. Rokopisov ne vračamo!

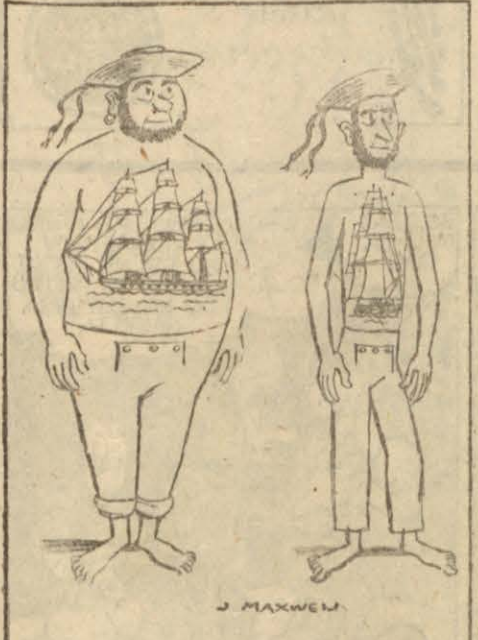
V carinarnici na meji...

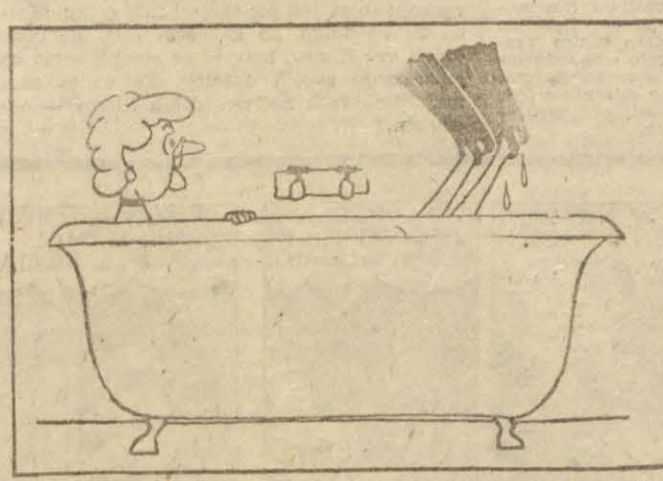
Sabotaža v čirkusu

Brez besed

J. MAXWELL

Brez besed

...7...8...9...K.O.

Stranjanje po modelu...

Čo se pripeti samo...

...V PARIZU Robert Leberton je dezertiral, ker se mu je zdelo vojaško življenje prestrogo, že po nekaj dneh pa se je sam prijavil. Pri zaslišanju je izjavil, da mu je njegova prijateljica nalagala tako težka bistra opravila in sploh tako trdo ravnanje z njim, da je bil narejen v vojski v primeri z njo pravi dobrodušnež.

...V BRITANSKI KOLUMBIJI: A. Mark se je nalašč dal obtožiti pred sodiščem zaradi tega, ker v neloži ni šel k maši; po nekem starem zakonu je tak izostanek namreč kazniv. Mr. Mark je hotel s tem procesom opozoriti na nekatere smešne kolonialne zakone, ki še vedno veljajo.

FRANK SINATRA se je odločil za zlato sredino: 50 odstotkov čistega dobička in »manjši« honorar

MRTVE TOVARNE SANJ

IMPERIJ VELIKIH HOLLYWOODSKIH DRUŽB RAZPADA — MLADI

NEODVISNI DELAJO ŽE POLOVICO VSEH AMERIŠKIH FILMOV

ki je neomejeno gospodaril kot »boss«. Boss v studiu je sam odločal, koliko in kakšne filme bodo snemali in kateri od nastavljenih igralcev naj bi dobil najbolj hvaležno vlogo. Pred njegovim obličjem so trepetali tudi najslavnejši igralci, kajti ni se zgodilo samo enkrat, da so uporni zvezdniki sicer pri knežji plači tako dolgo ostali brez vloge, da jih je publika pozabila.

»Studio starega sloga je ravnokar na operacijski mizi in čaka na velikansko kozmetično operacijo,« poroča novinar Eric Hodgins, »in bossov starega tipa tudi skoraj ni več. Ves nekdanji način filmanja, ki so ga ustvarili Zukor, Lasky, Fox Loew in Mayer, je izginil. Na površje so stopili neodvisni producenti, vplivni agenti in davčni strokovnjaki. Imperij se je pogreznil...«

reklamo in podobno, preden ostanek delijo z igralci.

Ker je bil igralec tako udeležen tudi pri tveganju, so se nekateri zvezdniki odločili za odstotke od kosmatih dohodkov. Od vsakega dolarja, ki pride v blagajno kine-

matografa, dobijo n. pr. Gregory Peck, Gary Grant in Gary Cooper po 10 centov. Če ima film dobiček ali izgubo, igralce ne prizadene več. Tvega samo studio. Ob svojem filmu o Lindberghu je tudi James Stewart predsedal z neta na bruto, medtem ko si je Audrey Hepburn za Vojno in mir še pustila nakazati staromodno plačo 350.000 dolarjev. Hollywoodske honorarne hijene se ji zato posmejujejo — kdor jemlje samo plačo, danes ne sodi več med elite!

Najbolj boleč udarec pa so igralci zadali nekoč vsemogočnim studiom, ko so svojo velikansko dohodke jeli porabljati za lastne filmske načrte. Trenutno najuspešnejši blagajniški magnat William Holden (Paramount) vlaga svojih 50% od čistega dobička v lastno podjetje »Toluca Productions«. Prav tako delajo Marlon Brando (Pennebaker Productions), John Wayne (Batjac), Frank Sinatra (Kent) in Gary Cooper (Baroda). Nedavno je šel med producete tudi Gregory Peck z 10% kosmatega dobička, ki mu jih daje konkurenca.

Z igralci so se od studiov ločili tudi slavni režiserji: Huston, Stevens, Wilder, Kazan in Zinnemann. Delajo kot samostojni podjetniki in ne prevzamejo več nobene režije, ki jim ne bi vrgla vsaj četrta milijona dolarjev. Pogosto porabljajo te dolarje za načrte, ki uničujejo njihove stare delodajalce.

Tako morajo koncerni kljubovati ne samo televiziji, marveč tudi rastoči konkurenci mladih neodvisnih producentov. V tem boju so že skoraj podlegli. Plačevati morajo ogromne stroške za vzdrževanje svojih atelejskih mest. Neodvisni pa nasprotno najemajo ateleje za vsak primer posebej, in to tam, kjer so najcenejši. Njihovi izdatki in njihovo tveganje je neprimerno manjše. »Studio so se zacementirali, mi pa se lahko prostovoljno gibamo,« pravi Lancaster. Njegovih 5 filmov, ki so ga veljali 8 milijonov dolarjev (med njimi »Trapez« z Lollobrigido), mu je doslej prineslo že rekordno vsoto 40 milijonov; s kar najbolj skupnimi sredstvi ustvar-

Prvi film »Marilyn Monroe Productions« je bil »SPEČI PRINC« z Laurencem Olivierom v glavni vlogi

red nekaj leti sta nekdanji artist Burton Stephen Lancaster in nekdanji plesalec Harold Hecht s svojimi prihranki in sposojenimi dolarji ustanovila lastno filmsko družbo. Veliki hollywoodski koncerni so imeli to podjetje za smešno endonevico, pa tudi novinarji so gledali nanj z milo ironijo. Toda zmotili so se — družba se ni razvila samo v pozornost vzbujajoči fenomen, postala je celo simbol za globoko, temeljno spremembo v filmskem mestu Hollywoodu, kot je zapisala revija »Life«. Potem ko je proizvedla že 12 filmov, od katerih ni nobeden doživel finančnega poloma, sta Lancaster in Hecht z Jamesom Hillom, scenaristom, sestavila program za 25 milijonov dolarjev, ki lahko vzdrži primero z vsakim koncernom. Ob tem velikanskem uspehu »Hecht-Hill-Lancaster Productions« se nazorno kaže razsežnost spremembe, ki bo v nekaj eksplozivnih letih od nog do glave pretresla Hollywood.

»Life« piše: Dve skupini sta izkoristili ugodno priložnost in si utrdili položaj. Prva sestoji iz tako imenovanih »talentov«: režiserjev, scenaristov in igralcev. Druga pa iz neodvisnih producentov, torej tistih proizvajalcev, ki so neodvisni od velikih filmskih koncernov. S tem se zdi končana doba, ko je pol ducata »major studios« (MGM, Paramount, 20th Century Fox, Columbia, Warner Brothers, Universal-International) vladalo v ameriški filmski metropoli in si med

Proces spremembe, ki je pretresel absolutistični položaj filmskih gospodov, se je začel že v prvih povojnih letih, ko je televizija izvalila iz dvoran kina na milijone gledalcev in potisnila velike koncerne na zunanje tržišče. »Zdaj so dobili nekateri igralci seveda čisto drugačen pomen,« je zapisal ameriški filmski list »Mouvie Life«. »Inozemskemu gledalcu n. pr. naslov Guys and Dolls ne pove ničesar, medtem ko je vsak Američan slišal za ta uspešen broadwayski musical in mu je vseeno, kdo igra glavno vlogo. Tujega gledalca pa bo nasprotno privabila napoved, da pleše in poje Marlon Brando — s tem bo šel dobil predstavo.« Tako so maloštevilni slavni igralci postali važnejši kot kdajkoli poprej in so to svojo prednost tudi izkoristili. Ne glede na pogodbe so začeli zahtevati višje honorarje in ustanavljati lastne produkcije. Najbolj znan primer je Marilyn Monroe, ki je v New Yorku ustanovila svoje podjetje, potem ko je kratko malo pretrgala pogodbo s Foxom. Fox je skrajša sicer grozil s tožbo, a se je naposled vdal, ker je ugotovil, da bo imel več koristi od njenih filmov, če jih bo producentka Monroe delala za njegovo distribucijo.

Ce hoče danes kateri od studiov snemati film s svetovno znanim igralcem, ga mora poskušati na »svobodnem trgu«. Tako je pogodbeno vezana igralska skupina družbe Columbia že skopnela od 50 na 19, MGM jih nima več 81, marveč 48, Paramount pa celo samo 8. Najprej so ti neodvisni igralci zahtevali udeležbo pri čistem dobičku. Prvi je vzel James Stewart »skromnih« 50% od izkupička, ki je ostal družbi po odbitku vseh stroškov. 50% dobi tudi William Holden, medtem ko se Frank Sinatra zadovoljuje s 25% razen 125.000 dolarjev plače. Marlon Brando pa je od svojega zadnjega filma zahteval že kar tri četrtine dobička — in jih dejansko dobil. Taka delitev studiom ni bila zmeraj neprijetna, saj knjižijo med stroške tudi vsote za

FILMI, KI JIH BOMO GLEDALI

»CLOVEK BREZ ZVEZDE« — ameriški barvni western film. Proizvodnja: Universal 1955. Režija: King Vidor.

V glavnih vlogah: Kirk Douglas, Jeanne Crain, Claire Trevor. Dempsey Rae, kavboj, revolveraš in ljubitelj viskija ter lepih žensk, sovraži plitove iz bodeče žice, ki jih je vse več na neskončnih prerijah divjega zapada. Žična ograda ne zapusti samo strahotnih brazgotin, temveč povzroča tudi prepire in pobijanja med kavboji. Zaradi te bodeče žice zapusti Dempsey Texas in krene proti severu. Toda na ranchu Triangel, posestvu atraktivne in brezobzirne gospodarice, ki hoče na hitro roko obogateti, pride do velikega spopada, ki se mu je hotel Dempsey izogniti s svojim odhodom iz Texasa.

Krut je ta svet, ki ga tokrat vidimo na barvnem platnu; svet mož s trdimi pestmi in očmi, ki vedno zadenejo svoj cilj. Toda vse, kar se zgodi v tej učinkoviti zmesi brutalnosti in suhega humora, se zgodi pod vodstvom režiserja Kinga Vidora, ki gledalca prišili, da vseskozi sodeluje. Film ima napetost kriminalke in razgibanost westerna, narejenega z osupljivo popolnostjo, pri čemer je treba izredne domisljice občudovati prav tako kot tehten dialog in pristnost miljenja. Kamera pa prispeva v razgibanost slikah intenzivno atmosfero. Mimo tega pa seveda tudi vsi zelo dobro igrajo. Kirk Douglas je kavboj in revolveraš, ki se z zanimivim načinom podajanja svoje vloge odklanja od običajne šablone. Kot kavboj predsedla s strani dobičakežev na stran borcev za pravice malih živinorejcev. Kot možki pa stoji med zapejlo rdečelaso lastnico farme Jeanne Crain in plovilaso Claire Trevor, ki ima pri vsem svojem, zelo »svobodnem« gledanju na moralo, vendarje srce na prvem mestu. Okoli njih pa je polno starih tipov, s katerimi nas Hollywood včasih preseneti. — Bilanca: eden boljših westernov.

Od vseh neodvisnih producentov ima največje uspehe BURT LANCASTER. Njegov film »Marty« mu je 14-kratno povrnil stroške snemanja in prinesel tudi tri Oscarje.

Jeni film »Marty« pa poleg 14-kratno povrnjenih stroškov še tri zlate Oscarje.

V borbi za obstanek sta se prva znašla Paramount in Columbia. Ze nekaj let dajeta neodvisnim v najem svoje ateleje. Temu razvoju so se jeli prilagajati tudi ostali. Mor-da ne bo dolgo, ko koncerni sami ne bodo delali več filmov, marveč se omejili samo na izposojanje svojih obratov. Ze danes snemajo 50% vseh hollywoodskih filmov — neodvisni.

AUDREY HEPBURN je po mnenju hollywoodskih veličin preveč staromodna, ker se zadovoljuje samo s honorarjem. Za vlogo »Nataše v »Vojni in miru« je dobila »skromnih« 350 tisoč dolarjev.

Se je vrnila k filmu

Popularna pevka in plesalka Josephine Baker, ki se je vsem prikupila s tem, da je posvojila večje število sirot raznih narodnosti in ki je v zadnjem času nase spet opozorila javnost, ko je nenadoma sklenila, da bo svojo »kolonijo« razpustila, se namerava po zadnjih vesteh spet vrniti k filmu. Njen zadnji film »Lažni preplah« je bil posnet leta 1939. Vzrok za njen povratek je preprosto: producenti namreč niso mogli najti boljše igralkice, ki naj bi prikazovala njo samo. Seveda pa bo njena dekliška leta odigrala neka druga igralka.

Toscanijev življenjepisi

V Nizzi živi upokojeni glasbenik, star 83 let. Njegova nenavadna podobnost z nedavno umrlim Arthurom Toscaninijem je producentu privedla na misel, da bi posnel njegovo biografijo. Kot pa kaže, iz tega za zdaj ne bo nič. Njegovi nasledniki so namreč prepovedali vsak film o Toscaniniju in prete s sodiščem, če bi se filmarji kljub temu odločili za snemanje pred potekom zakonite dobe poldruga leta.

